

SECTES I DRET

Treball Final de Grau
Autora: Núria Dot Casassas
Tutora: María Jesús Gutiérrez del Moral
Convocatòria: Juny de 2019
Curs: 2018/2019
Facultat de Dret
Grau en Dret

Índex

1.	Introducció.....	1
2.	El principi i el dret de llibertat religiosa a l'Estat espanyol.....	3
2.1.	Conceptes	3
2.2.	La configuració jurídica de la llibertat religiosa	7
2.2.1.	La llibertat religiosa a la Constitució espanyola.....	8
2.2.2.	La llibertat religiosa a la Llei Orgànica 7/1980 de 5 de juliol	10
2.3.	El dret d'associació	12
3.	Les sectes en el sistema jurídic espanyol.....	15
3.1.	Concepte de secta.....	15
3.2.	El proselitisme a les sectes.....	18
3.3.	La legislació penal de l'Estat en relació amb les sectes.....	21
3.4.	Informe sobre les sectes a Espanya de 1989	25
4.	Documents internacionals i jurisprudència europea sobre sectes.....	27
4.1.	Resolucions del Parlament Europeu sobre sectes	27
4.1.1.	La Resolució del Parlament Europeu de 22 de maig de 1984	27
4.1.2.	La Resolució del Parlament Europeu de 29 de febrer de 1996	31
4.2.	Recomanacions del Consell d'Europa sobre sectes	32
4.3.	Tribunal de Justícia de la Unió Europea	35
4.4.	Tribunal Europeu de Drets Humans.....	36
5.	El Registre d'Entitats Religioses	41
5.1.	Concepte i determinació jurídica	41
5.2.	Estructura, organització i funcionament del Registre d'Entitats Religioses.....	43
5.3.	Procediment d'inscripció al Registre d'Entitats Religioses.....	47
5.4.	Conseqüències de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses. Casos controvertits	50
6.	Conclusions.....	58
7.	Bibliografia.....	62

1. Introducció

El fenomen de les sectes va adquirir especial rellevància a finals del s. XX i a principis d'aquest s. XXI. Actualment, no podem dir que sigui un tema candent, però això no ha resultat un impediment per tal de plantejar-me la possibilitat de realitzar un estudi sobre els grups que, a l'empara de la llibertat religiosa, infringeixen la llei.

Particularment m'he centrat en aquells grups de dubtosa legalitat, que sota l'aparença de grups religiosos, pretenen constituir-se per tal d'adquirir una personalitat jurídica que els garanteixi una certa seguretat jurídica alhora de realitzar les seves actuacions.

La raó d'aquesta elecció, respon al fet que entorn d'aquesta idea es plantegen diferents qüestions que em resultaven d'allò més interessants, com és el paper que ocupa en aquesta escena el dret de llibertat religiosa conjuntament amb altres drets fonamentals, com la llibertat de consciència i el dret d'associació, i a partir d'aquí, la possibilitat de conèixer quin és l'instrument del que disposa el sistema jurídic espanyol per tal de regular les possibles situacions que esdevinguin al respecte.

Més enllà d'aquesta vessant eclesiàstica, l'interès en conèixer l'impacte social de les sectes, els delictes que poden derivar de les actuacions dels seus membres i els casos que s'han fet presents, tant a nivell espanyol com europeu, han estat essencials per estructurar el treball.

L'objectiu d'aquest treball és conèixer les sectes en el sentit pejoratiu de la paraula, però també observar el camí que aquestes han de recórrer per tal que se'ls pugui conceptualitzar així. Considero que és essencial estudiar el procediment que delimita la diferència entre una entitat religiosa emparada pel sistema legal, i aquella que no ho és.

La metodologia utilitzada en aquest treball es basa en la divisió del treball en dues vessants: per una banda la vessant eclesiàstica, en la qual observarem un anàlisi dels preceptes legals que poden utilitzar les sectes per emascarar, o no, les seves actuacions. En aquesta mateixa vessant també faré un anàlisi exhaustiu de l'eina que el sistema jurídic espanyol té per tal de regular-ho.

La segona vessant que estudiaré, és la que està més centrada en el concepte de sectes o, també anomenats, nous moviments religiosos. En aquest cas, l'estudi del treball ha ocupat un primer

aspecte conceptual, degut a les diferents connotacions que posseeix el terme en sí. També he incidit en l'aspecte penal, dedicant un apartat a estudiar l'actuació proselitista en particular.

És precisament el proselitisme il·lícit, entre d'altres, un dels delictes que ha ocupat bona part dels casos que la jurisprudència europea ha tractat sobre les sectes, apartat que m'ha permès, per mitjà de múltiples sentències, veure el tractament que ha rebut el fenomen sectari més enllà de les fronteres espanyoles.

Els mètodes utilitzats per redactar el treball han estat fonamentalment tres.

En primer lloc, l'estudi de les diverses posicions doctrinals dels diferents temes tractats, intentant aportar sempre un equilibri.

En segon lloc, l'anàlisi de la documentació de la que disposem, tant a nivell estatal com europeu, per tal de conèixer la regulació de les sectes.

I, en tercer lloc, la lectura i comprensió de la jurisprudència més rellevant que tenim sobre el tema objecte d'estudi, les possibles controvèrsies que hi ha i els enfocaments que s'hi han donat.

A partir d'aquestes premisses, intentaré desglossar els aspectes plantejats i exposar-los per tal de resoldre els dubtes i conèixer a fons la regulació i el tractament que reben les sectes en el sistema jurídic espanyol, a més de conèixer quina ha estat la manera d'enfrontar-ho en l'àmbit europeu.

2. El principi i el dret de llibertat religiosa a l'Estat espanyol

2.1. Conceptes

Abans d'aprofundir sobre les sectes, és necessari conèixer el marc legal en el que intenten emparar-se alguns grups, per tal de gaudir d'una protecció que no els hi pertoca. Així doncs, iniciarem el treball parlant dels preceptes legals més significatius en relació amb aquesta fingida aparença, que analitzarem amb detall més endavant.

Històricament, el terme *llibertat religiosa* no ha mantingut, ni molt menys, un significat unívoc, havent d'establir un concepte modern i estrictament jurídic¹.

En primer lloc, farem referència al concepte de la llibertat religiosa com a dret fonamental, que per exemple és defensat pel professor RUIZ-GIMÉNEZ², de la següent manera: “*el valor de la dignitat substancial de la persona està en l'arrel de tots els seus drets bàsics, però hi ha alguns d'aquests on aquesta dimensió de l'ésser humà es fa més patent.*” És a dir, hi ha drets més lligats a la dignitat de la persona, i al lliure desenvolupament de la seva personalitat. En aquest sentit, PRIETO, afirma que sembla clar que entre els drets més directament vinculats a la dignitat humana no pot deixar de comptar-se el dret a la llibertat religiosa.³

En segon lloc, i pel què fa a la perspectiva que adopta la llibertat religiosa com a principi, CONTRERAS es refereix a aquest aspecte com la configuració d'aquesta en un principi superior de l'ordenament que determina l'actitud de l'Estat i dels poders públics cap al fenomen religiós, en especial en les seves relacions amb els ciutadans i els grups filosòfics i religiosos. La llibertat de consciència i religiosa, adquireix d'aquesta manera, en l'ordre constitucional i pel què fa al sistema polític en matèria religiosa es refereix, la consideració de principi informador bàsic del sistema jurídic espanyol, determinant del peculiar model de relació Estat-fenomen religiós⁴.

Quan parlem del fenomen de la llibertat religiosa, en el seu perfil jurídic, hem de dir que aquest no es ceneix exclusivament a la regulació del corresponent article de la Constitució, del que parlarem amb detall més endavant, sinó que, donada la seva naturalesa expansiva, són nombroses les normes jurídiques, d'un o altre rang, que l'afecten. Per això, es pot afirmar que,

¹Mantecón, J. (1996) *El derecho fundamental de libertad religiosa: textos, comentarios y bibliografía*. Navarra. p. 29.

²Ruiz-Giménez, J. (1984) *Derechos fundamentales de la persona. Comentarios a las leyes políticas. Constitución Española de 1978*. Tomo II. Madrid. p. 113-114.

³Prieto, T. (2010) *Libertad religiosa y espacios públicos*. Navarra. p. 29.

⁴Contreras, J.M^a. (2015) *Derecho y factor religioso*. València. p. 75.

en el nostre ordenament jurídic, des de la Constitució fins a la resta de normes, existeix un complex entramat normatiu que regula el fenomen de la llibertat religiosa. Quan parlem de “complex”, no és només per la varietat i quantitat de normes jurídiques que es refereixen a ella, sinó també per la seva distinta naturalesa. Complex, també, perquè el dret de llibertat religiosa es troba regulat per aquest i altres articles de la Constitució, per tractats i pactes internacionals, per altres disposicions normatives de diferent rang i condició, per acords amb les diferents confessions religioses. Tot això, en efecte, vertebrava una configuració plural del fenomen de la llibertat religiosa no exempta de peculiaritats i de paradoxes.⁵

Des d'una vessant conceptual, podem definir la llibertat religiosa com “*el dret de l'individu a professar en el seu fur intern qualsevol creença religiosa (llibertat de consciència) i a manifestar-la exteriorment a través de cerimònies litúrgiques (llibertat de culte)*”⁶.

A partir d'aquesta definició podem desglossar el concepte de llibertat religiosa on, per una banda, es fa referència al què s'anomena “llibertat de consciència”, i per altra banda, es parla de “llibertat de culte”.

Quan parlem de llibertat de culte pròpiament, hem de dir que aquesta es refereix a manifestacions externes, primordialment rituals, que posseeix tota confessió religiosa, subjectes, com a tals manifestacions, a les limitacions de no afectar els drets dels tercers. Per tant, el concepte de llibertat de culte es presenta com un concepte més restringit que el de llibertat religiosa, ja que aquesta, a més del culte, inclou la llibertat d'expressió, de reunió, d'associació, d'ensenyança, etc.⁷

Pel que fa a la llibertat de consciència, aquesta es pot descriure com una realitat autònoma, més amplia que les altres llibertats assenyalades, ja que la consciència és el “*conjunt d'imperatius personals de conducta – d'arrel religiosa o no – que posseeixen per l'individu d'un rang superior a qualsevol altra instància normativa*”⁸.

A continuació, matisarem els conceptes de llibertat de consciència i objecció de consciència. El dret d'objecció de consciència està íntimament relacionat amb el dret de llibertat religiosa, ideològica o de consciència, per constituir una expressió inequívoca dels citats drets

⁵ Martínez de Pisón, J. (2000). *Constitución y libertad religiosa en España*. Madrid. p. 265.

⁶ 2019. *Enciclopèdia catalana*. Consultat el dia 15 de febrer de 2019 de <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0233760.xml>.

⁷ González, G. (2014) *La libertad religiosa y la libertad de conciencia*. Conferència dictada el 17 de març de 2014 en el Marc de les Jornades “La libertad religiosa en la sociedad pluralista” organizadas por el Área Ciencias de la Religión del Departamento de Formación Humanística de la Universidad Católica de Uruguay. Recuperat de https://ucu.edu.uy/sites/default/files/pdf/2014/ponencia_gonzalez.pdf

⁸ Martínez, J. (1992). *Las objeciones de conciencia y los intereses generales del ordenamiento*. *Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense de Madrid*, 79, 102.

fonamentals, dins del marc que tenen les persones per tal de rebutjar realitzar un acte que considera injust, des del punt de vista de la seva consciència. Per tant, com a objecció de consciència s'entén, en un sentit ampli, la resistència que la consciència oposa, per fidelitat a les seves pròpies conviccions morals o religioses, a una ordre que l'autoritat pública li imparteix.⁹

Pel què fa a la llibertat de consciència, aquesta es configura com un dret fonamental d'aplicació immediata, al temps que com un principi informador bàsic del sistema polític espanyol en matèria de conviccions. L'article 16.1 de la Constitució Espanyola garanteix de manera originària el dret a la llibertat de consciència, de la que es deriva genèricament la llibertat ideològica i com espècie, les llibertats religioses i de culte.¹⁰

En aquest sentit, MARTÍNEZ DE PISÓN concreta que quan parlem d'aquest grup de llibertats – llibertat de pensament, llibertat ideològica, llibertat religiosa o llibertat de creences – ens movem sempre en el terreny movedís de la consciència, de la formació de les nostres conviccions, idees i creences, i del dret a manifestar-les lliurement i a orientar la nostre vida d'acord elles. L'autor remarca que sembla difícil un exercici genuí de cada una d'aquestes llibertats, si no existís la llibertat de consciència, sense que els individus pugin conèixer i escollir entre diferents idearis i concepcions del món, sense que puguin formar la seva consciència a partir d'aquells principis, valors, idees i creences que considerin rellevants per desenvolupar els seus plans de vida¹¹.

En un sentit diferent, ARECES afirma que la llibertat de consciència s'especifica, per tant, com una cosa diferent de la llibertat religiosa, així com també de la llibertat de pensament o ideològica. La llibertat de consciència aporta continguts i dimensions diferents: Per una banda, incorpora un component ètic fonamental accentuant les conviccions de cada individu sobre la conducta moralment deguda. Per altra banda, té a més unes ressonàncies en l'actuació exterior del subjecte com a projecció d'aquella consciència ètica.¹²

Pel què fa a la objecció de consciència, aquesta implica una norma legal d'obligat compliment, confrontada a la seva ordenació objectiva als dictats morals de la pròpia consciència, que es

---

⁹ Kriskovich, E.A., (2015). *La objeción de conciencia como derecho humano fundamental: en materia de bioética y bioderecho*. Roma. p.67.

¹⁰ Navarro-Valls, R., Mantecón J. y Martínez-Torrón J., (2009). *La libertad religiosa y su regulación legal. La Ley Orgánica de Libertad Religiosa*. Madrid. p. 741.

¹¹ Martínez de Pisón, J. (2000). *Constitución y Libertad Religiosa en España*. Madrid. p. 303-304.

¹² Areces, Mª T., (1994). "Las fronteras entre la libertad religiosa y la libertad ideológica." *Anuario de Derecho Eclesiástico del Estado*, X. Madrid. p. 39.

resol en la decisió del subjecte de no complir aquest deure legal per sentir que no pot, moralment, assumir aquest comportament.¹³

Respecte a la objecció de consciència, és interessant citar la Sentència del Tribunal Suprem de 11 de febrer de 2009, on en el seu Fonament Jurídic n°8, expressa: *“res impedeix al legislador ordinari, sempre que respecti les exigències derivades del principi d’igualtat davant de la llei, reconèixer la possibilitat de dispensa per raons de consciència a determinats deures jurídics. El què succeeix és que es tractaria d’un dret a la objecció de consciència de rang purament legislatiu – no constitucional –i, per consegüent, existent només en virtut de la llibertat de configuració de l’ordenament de que disposa el legislador.”*

La definició d’objecció de consciència que donen NAVARRO-VALLS i MARTÍNEZ-TORRÓN, és *“la objecció com la negativa de l’individu, per motius de consciència, a sotmetre’s a una conducta que en principi seria jurídicament exigible (ja provingui la obligació directament de la norma, d’un contracte o d’un mandat judicial o resolució administrativa). I, encara més àmpliament, es podria afirmar que el concepte d’objecció de consciència inclou tota pretensió contrària a la llei motivada per raons axiològiques – no merament psicològiques - de contingut primordialment religiós o ideològic, ja tingui per objecte l’elecció menys lesiva per la pròpia consciència entre les alternatives previstes a la norma, eludir el comportament contingut en l’imperatiu legal o la sanció prevista pel seu incompliment, o inclús, acceptant el mecanisme repressiu, aconseguir l’alteració de la llei que és contrària al personal imperatiu ètic.”*¹⁴

Al parlar d’aquesta llibertat de consciència, pot ser útil citar la sentència del Tribunal Constitucional, 20/1990, de 25 de febrer, on en el seu fonament jurídic n°4, es va afirmar que la llibertat de consciència i la restricció que suposa l’ordre públic no s’han d’entendre en termes d’exclusió, tot i que ha de considerar-se la mútua convivència en *“règim de concurrència normativa”*.

Per tal d’entendre millor aquesta afirmació, ens hem de dirigir al fonament jurídic n°4 de la sentència esmentada, concretament en el seu apartat d), on fa referència d’aquest règim *“de tal manera que tant les normes que regulen la llibertat com les que estableixen límits al seu exercici venen a ser igualment vinculants i actuen recíprocament. Com a resultat d’aquesta interacció – afegeix la Sentència del Tribunal Constitucional 139/1986 -, la força expansiva de*

¹³ Navarro-Valls, R., Mantecón J. y Martínez-Torrón J., (2009). *La libertad religiosa y su regulación legal. La Ley Orgánica de Libertad Religiosa*. Murcia. p. 216-217.

¹⁴ Navarro-Valls, R i Martínez-Torrón, J., (2011) *Conflictos entre conciencia y ley: Las objeciones de conciencia*, Madrid. p. 14-15.

tot dret fonamental restringeix, per a la seva part, l'abast de les normes limitadores que actuen sobre el mateix; d'aquí l'exigència de que els límits dels drets fonamentals hagin de ser interpretats amb criteris restrictius i en el sentit més favorable a l'eficàcia i a l'essència de tals drets".

Aquesta mateixa línia també es defensada pel Tribunal Suprem a la seva sentència de 11 de febrer de 2009, en el seu fonament jurídic nº8, on estableix concretament: *"la llibertat religiosa i ideològica no només troba un límit en la necessària compatibilitat amb els altres drets i béns constitucionalment garantits, que és una cosa comú a pràcticament tots els drets fonamentals, sinó que es troba amb un límit específic i expressament establert a l'article 16.1 de la Constitució espanyola: el manteniment de l'ordre públic. Doncs bé, pel què és ara important, independentment de la major o menor extensió que es dona a la noció d'ordre públic, és clar que aquesta es refereix per definició a conductes externes, reals i perceptibles. Això posa de manifest que el constituent mai va pensar que les persones poguessin comportar-se sempre segons les seves pròpies creences, sinó que tal possibilitat acaba, quant menys, allà on comença l'ordre públic".*

Així doncs, podem afirmar que respectant aquests límits, el dret a la llibertat religiosa ha de ser tolerat, protegit i promogut per l'Estat espanyol.

Una vegada hem exposat breument aquests dos conceptes, no podem deixar de fer esment al fet que tant el dret a la llibertat religiosa, com a la llibertat de consciència, tenen múltiples continguts, que s'especifiquen en altres tants drets tutelats ja no només per les Constitucions, sinó també pels tractats internacionals, com la llibertat d'expressió, reunió, associació, ensenyança, culte, etc.,¹⁵.

En aquest context, és necessari posar cert èmfasis en el fet que des del moment en que aquests drets estan reconeguts en els tractats internacionals, suposen respecte, reconeixement i garantia per part del dret intern dels Estats. Més endavant, analitzarem la posició que s'ostenta des d'un punt de vista internacional d'aquests conceptes.

2.2. La configuració jurídica de la llibertat religiosa

---

¹⁵ González, G. (2014) *La libertad religiosa y la libertad de conciencia*. Conferència dictada el 17 de març de 2014 en el Marc de les Jornades "La libertad religiosa en la sociedad pluralista" organizadas por el Área Ciencias de la Religión del Departamento de Formación Humanística de la Universidad Católica de Uruguay. Recuperat de https://ucu.edu.uy/sites/default/files/pdf/2014/ponencia_gonzalez.pdf Consultat el 20 de febrer de 2019.

2.2.1. La llibertat religiosa a la Constitució espanyola

Fins ara, hem delimitat conceptualment la llibertat religiosa, entesa per una banda, com la capacitat personal per elegir les pròpies creences, i per altra banda, que és l'aspecte que remarcarem en aquest apartat, com la facultat de cada ciutadà per exigir de l'Estat la garantia jurídica a la hora de l'exercici de la seva llibertat religiosa. Aquest dret a la llibertat religiosa, tal i com considera bona part de la doctrina, es considerat com un dret públic, subjectiu, i s'enquadra dins de l'ampli gènere dels drets-llibertat¹⁶.

Concretament, a l'ordenament jurídic espanyol que neix de la Constitució Espanyola de 1978, el dret de llibertat religiosa apareix com un dret fonamental plenament integrat en el suprem cos legislatiu i en la legislació que el desenvolupa.¹⁷

Dins, en efecte, del Títol I del Text constitucional, que tracta "Dels drets i deures fonamentals", el Capítol segon, sobre els "Drets i llibertats", a la seva Secció 1.ª, "Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques", estableix, en el seu article 16.1, que "*Es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i les comunitats...*". En aquest precepte superior han de sumar-se, per completar el panorama de la recepció donada en el nostre ordenament a la llibertat religiosa, la Llei Orgànica de 5 de juliol de 1980, i els Acords firmats per l'Estat espanyol amb les confessions religioses de major presència i arrelament a Espanya: l'Església catòlica, la Federació Espanyola d'Entitats Religioses Evangèliques, la Federació de Comunitats Israelites i la Comissió Islàmica d'Espanya¹⁸.

En aquest punt introduïrem una de les principals idees que tractarem al llarg el treball, que és l'existència de grups que, a l'empara de la llibertat religiosa, infringeixen la llei, cosa que planteja la problemàtica, entre d'altres, del perill de la legitimació d'una intervenció abusiva de l'Estat en l'esfera de la llibertat de consciència dels ciutadans.

Així doncs, partim d'una idea clau, que és "*la configuració de la llibertat religiosa com a principi essencial, juntament al deure de no discriminació, teòricament totes les religions es troben en peu d'igualtat, i en conseqüència, tots els grups religiosos han de poder organitzar-*

¹⁶ Calvo, A. (2015). *Derecho, conciencia y libertad religiosa. Derecho y factor religioso*. 2^a ed. Madrid. p. 52.

¹⁷ Viladrich, P.J. (1983) *Los principios informadores del Derecho Eclesiástico español. Derecho Eclesiástico del Estado Español*. 2^a ed., Pamplona. p. 193-195.

¹⁸ Ciáurriz, M.J. (1996) "El derecho de libertad religiosa en el ordenamiento jurídico español (Contenido del derecho fundamental)." *Revista de Derecho Político* (41). Madrid. p. 39-40.

se, reunir-se, disposar de llocs de culte i de mitjans materials necessaris per l'exercici del seu culte"¹⁹.

Primerament, farem referència a l'article 16.1 de la Constitució Espanyola, el qual *garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de la comunitat, sense més limitació, en les seves manifestacions, que la necessària pel manteniment de l'ordre públic protegit per la llei*.

Mitjançant aquest precepte, i després d'un extens període de confessionalitat a l'Estat espanyol durant la dictadura franquista, la Constitució Espanyola de 1978, en aquest article, reconeix el principi de garantir la llibertat religiosa, ideològica i de culte dels individus i les comunitats, manifestant que ningú pot ser obligat a declarar sobre la seva ideologia o religió. A partir d'aquí es pot afirmar que cap confessió no tindrà caràcter estatal a Espanya, proclamant el principi d'aconfessionalitat.

Pel què fa a les opinions doctrinals que trobem respecte aquest article, observem la posició de POLO, el qual estableix que la interpretació internacionalment adequada de l'enunciat normatiu que es conté a l'article 16.1 de la Constitució Espanyola, aquella que es compadeix amb el sentit que es pot conferir a aquesta disposició sota el prisma que imposa el cànon hermenèutic de l'article 10.2 de la Constitució Espanyola, apunta inequívocament, en el seu criteri, cap a la idea de que aquest precepte reconeix un sol dret fonamental, que pot ser designat utilitzant diferents denominacions (llibertat ideològica i religiosa, llibertat de creences, llibertat de pensament, etc.) i que comporta, en tot cas, un règim comú de protecció constitucional per la lliure manifestació social de les conviccions individuals, qualsevol que sigui la seva naturalesa²⁰.

Pel què fa a l'article 9.2 de la mateixa CE, aquest ens diu que *seran els poders públics els que promouran les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que impedeixin o dificultin la seva plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans a la vida política, econòmica, cultural i social*.

Vers aquest precepte podem afirmar l'existència de la garantia que emana dels poders públics per tal de promoure i conservar aquesta llibertat religiosa dels individus.

Pel què fa a la posició que adopta MARTÍNEZ DE PISÓN al respecte, en primer lloc reafirma el fort vincle entre llibertat i igualtat, la concepció integradora d'ambdós valors superiors. I, al

¹⁹ Navas, B. (2001). *Tratamiento jurídico de las sectas: Análisis comparativo de la situación en España i Francia*. Granada. p. 24.

²⁰ Polo, J. R. (2014) *Dimensiones de la libertad religiosa en el Derecho español*. Barcelona. p. 73-74.

mateix temps, que el valor de la igualtat remet no només a la lectura lliberal de la igualtat formal, sinó que requereix, sota l'Estat social i democràtic de dret, una igualtat material i, en suma, la remoció dels obstacles econòmics i socials que impedeixen l'exercici de la igualtat llibertat religiosa de tots.²¹

En base aquests articles, CALVO sintetitza aquests preceptes establint que el deure de cooperació imposat per la Constitució espanyola a l'Estat amb caràcter de fonamentalista (art. 16.3) i als poders públics com a marc informador que afecta al conjunt del contingut constitucional (art. 9.2) impedeix a l'Estat qualsevol actitud de negativitat o afectada ignorància del fet religiós²².

Quant a aquesta idea, també és rellevant citar l'article 53 CE, on es concreten les garanties de les llibertats i drets fonamentals. En aquest punt és on es precisa la vinculació dels drets i llibertats reconeguts anteriorment a tots els poders públics. A l'apartat 2 d'aquest mateix article 53, cita el procediment basat en els principis de preferència i sumarietat, i en el seu cas, també el recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional, per tal de garantir els drets i llibertats reconeguts a l'article 14 CE.

En aquest article 53, especialment en el seu apartat primer, es busca subsanar la possible arbitrarietat del legislador quan estableix límits als drets fonamentals, també anomenada "garantia del contingut essencial", que exigeix que tota llei respecti sempre el contingut essencial dels drets i llibertats²³.

2.2.2. La llibertat religiosa a la Llei Orgànica 7/1980 de 5 de juliol

Respecte al contingut de la llibertat religiosa a la Llei Orgànica 7/1980 de 5 de juliol, de llibertat religiosa, en el seu article 2, estableix la normativa relativa al contingut de la llibertat que l'article 1 garanteix. Els paràgrafs substantius d'aquest article són el primer i el segon, que fixen el contingut de la norma en relació respectivament amb les llibertats individuals i col·lectives o, el què és el mateix, amb l'exercici de la llibertat religiosa i de culte per part dels individus i dels grups socials. El paràgraf tercer es destina a fixar-li al poder públic la obligació d'establir

---

²¹ Martínez de Pisón, J. (2000) *Constitución y libertad religiosa en España*. Madrid. p. 283.

²² Calvo, A. (2015) *Derecho, conciencia y libertad religiosa. Derecho y factor religioso*. Madrid. p. 43.

²³ Martín, A. (2009) *El contenido esencial del Derecho de asociación*. Madrid. p. 35.

determinades condicions concretes de caràcter social a efectes de que l'exercici d'aquelles llibertats resulti efectiu i real²⁴.

Com el propi article 2 de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa expressa, aquesta sèrie de manifestacions del dret fonamental de llibertat religiosa correspon tant als individus com als grups confessionals, és a dir, ha de trobar la seva concreció tant en les llibertats individuals com col·lectives. I tot i que és fàcil distingir tant les llibertats individuals de la llibertat de les col·lectives, la realitat és que unes i altres es mesclen entre sí i fan complexa la distinció en molts casos. D'una banda, en efecte, les associacions no són sinó conjunt d'individus, nascudes de l'exercici del dret individual d'associació, i als qui la concurrència de diverses voluntats associatives dota d'entitat i l'ordenament de personalitat si és el cas; i les finalitats col·lectives es resolen en l'exercici de molts drets personals simultàniament. Les activitats col·lectives estan, per suposat al servei del bé de les persones. I si no hi ha dubte de que els actes administratius, de funcionament, etc., són activitats del grup – de la confessió o comunitat – que en tot cas tendeixen al bé de les persones, múltiples actes assistencials i de culte resulten ser un conjunt d'accions individuals coordinades.²⁵

Pel què fa a la doctrina, POLO, parla de la inadequació de la opció per l'especialitat del règim en la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, ja que segons l'autor, és obvi que aquesta llei acota el seu àmbit de protecció a l'article 3.2 i ho restringeix exclusivament a la tutela de les conductes realitzades amb finalitats religioses, ocasionant que moltes de les possibles creences, concretament totes aquelles eventualment reconduïes al terreny que es delimita en aquesta clàusula d'exclusió, quedaran fora de l'esfera de protecció d'aquesta llei especial²⁶.

Amb relació a la jurisprudència, observem que a la sentència del Tribunal Constitucional 166/1996, en el seu fonament jurídic nº2, estableix que: *“la Llei Orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de Llibertat Religiosa, d'acord amb l'article 16 de la Constitució Espanyola, i amb els textos internacionals, delimita el contingut de la llibertat religiosa i de culte, abastant la llibertat de professar, canviar i abandonar la religió o creença, així com la llibertat per manifestar les creences, individual o col·lectivament, tant en públic com en privat”*.

Una altra sentència rellevant del Tribunal Constitucional respecte al dret de llibertat religiosa, es la de 11 de novembre de 1996, en la que assenyala en el seu fonament jurídic 9: *“el dret a la llibertat religiosa de l'article 16.1 de la Constitució Espanyola garanteix l'existència d'un*

²⁴ Ciáurriz, M.J. (1996) “El derecho de libertad religiosa en el ordenamiento jurídico español (Contenido del derecho fundamental).” *Revista de Derecho Politico* (41). Madrid. p. 68-69.

²⁵ *Ibidem*, p.71-72.

²⁶ Polo, J.R. (2014) *Dimensiones de la libertad religiosa en el Derecho español*. Barcelona. p.86.

claustre íntim de creences, i per tant, un espai d'autodeterminació intel·lectual davant el fenomen religiós, vinculat a la pròpia personalitat i dignitat individual... juntament a aquesta dimensió interna, aquesta llibertat, igualment que la ideològica del propi article 16.1 de la Constitució Espanyola, inclou també una dimensió externa... que faculta als ciutadans per actuar d'acord a les seves pròpies conviccions i mantenir-les davant de tercers.”

Tocant a la dimensió externa de la llibertat religiosa, aquesta es tradueix, a la Sentència del Tribunal Constitucional de 2 de juny de 2004, en el seu fonament jurídic 3, “*en la possibilitat d'exercici, immune a tota coacció dels poders públics, d'aquelles activitats que constitueixen manifestacions o expressions del fenomen religiós*” (STC 46/2001, de 15 de febrer), tals com les que es relacionen a l'article 2.1. de la Llei Orgànica 7/1980, de llibertat religiosa (LOLR), relatives, entre altres particulars, als actes de culte, ensenyança religiosa, reunió o manifestació pública amb finalitats religioses, i associació pel desenvolupament comunitari d'aquest tipus d'activitats.

2.3. El dret d'associació

En aquest punt és important començar a ressaltar l'existència d'una sèrie de grups de dubtosa legalitat que pretenen acollir-se en aquest marc jurídic que estem analitzant. A molts d'aquests grups religiosos o no, que acostumen a ser minoritaris, se'ls ha conegut durant bastant de temps, i en virtut tant de les seves activitats a vegades sospitoses d'il·legalitat com pel seu escàs nombre de seguidors, com a *sectes o com a nous moviments religiosos*.

Degut al fet que no existeix un règim jurídic concret concebut a mode d'estatut específic per a les sectes, aquest haurà de ser expressament deduït de les activitats i manifestacions que les mateixes realitzen, que a la seva vegada posseeixin connotacions jurídiques. El més habitual és que aquests grups religiosos es constitueixin en associacions de diferent índole amb la finalitat de, entre altres objectes, gaudir de personalitat jurídica i poder així desenvolupar les seves finalitats²⁷.

Hem de tenir en compte que la possibilitat de constituir-se, concretament, com entitats religioses, requereix que es donin una sèrie de requisits que veurem més endavant.

Dins de l'àmbit comunitari del dret a la llibertat de consciència i religiosa adquireix especial rellevància la qüestió relativa a l'estatut jurídic dels grups religiosos, que partint de la

---

²⁷ Navas, B. (2001). *Tratamiento jurídico de las sectas: Análisis comparativo de la situación en España i Francia*. Granada. p. 63.

Constitució poden adquirir el nom d'esglésies, confessions o comunitats religioses. Doncs bé, aquesta qüestió planteja una primera problemàtica relativa a si la mencionada temàtica és o no el reflex en l'àmbit de les creences o de les conviccions religioses del dret garantit a l'article 22 de la Constitució Espanyola²⁸. L'article en qüestió estableix el següent:

“1. Tota persona té el dret a associar-se lliurement amb altres, inclòs el dret a fundar sindicats i afiliar-se a ells per la protecció dels seus interessos. 2. L'exercici de tal dret només podrà estar subjecte a les restriccions previstes per la llei que siguin necessàries en una societat democràtica, en interès de la seguretat nacional, de la seguretat pública o de l'ordre públic, o per protegir la salut o la moral públiques o els drets i llibertats dels altres.”

La possibilitat d'associar-se per la consecució d'interessos comuns – o individuals que d'aquesta forma trobaran major realització – suposa el reconeixement d'un dels drets naturals, subjectius i fonamentals de l'home, i d'aquí la seva plasmació a nivells tant estatals com supraestatals²⁹. En aquest punt és important destacar que a nivell internacional observem que es manifesta un contingut similar a l'article 22 de la Declaració Universal dels Drets Humans, a l'article 22 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 1966 i a l'article 11 del Conveni Europeu de Drets Fonamentals de 1950.

Ara bé, en el cas espanyol, és important destacar també el posicionament de la Llei Orgànica 1/2002 de 22 de març, reguladora del Dret d'Associació, la qual en el seu article 1.3 estableix que: *“Es regiran per la seva legislació específica els partits polítics; els sindicats i les organitzacions empresarials; les esglésies, confessions i comunitats religioses,...”*. I, a continuació afegeix: *“Les associacions constituïdes per a finalitats exclusivament religioses per les esglésies, confessions i comunitats religioses es regiran per allò disposat en els tractats internacionals i en les lleis específiques, sense perjudici de l'aplicació supletòria de les disposicions de la present Llei Orgànica.”*

Així mateix, tal i com estableix DOMÍNGUEZ BARTOLOMÉ, *“poder exercir un associacionisme tipificat pel pluralisme és propi de cultes en les que impera la llibertat com a valor i principi.”*³⁰ D'aquí es pot deduir clarament que aquest dret d'associació forma part de manera específica del dret de llibertat religiosa esmentat anteriorment.

²⁸ Contreras, J.M^a. (2015) *Derecho y factor religioso. El espíritu de la libertad y las libertades del espíritu*. Valencia. p. 123.

²⁹ Navas, B. (2001). *Tratamiento jurídico de las sectas: Análisis comparativo de la situación en España i Francia*. Granada. p. 64-65.

³⁰ Domínguez, R. (1994) “El grupo religioso: una manifestación del derecho de asociación.” *Anuario de derecho eclesiástico del Estado*. Madrid. p. 130.

Pel que fa a CONTRERAS, considera que l'article 22 de la Constitució Espanyola es converteix en el precepte general i comú de la realitat que s'agrupa o integra sota el nom "d'associacions", i dins d'aquest contingut, s'integren els grups religiosos. Ara bé, és importat deixar clar que això no vol dir que no puguin existir agrupacions, grups o col·lectius que per la seva pròpia especialitat no mereixin una normativa especial i concreta; el problema, en sí, es determinar els límits de l'abast de la citada normativa³¹.

En el pla intern de l'ordenament confessional canònic, la base doctrinal del dret d'associació religiosa deriva actualment de les doctrines del Concili Vaticà II, especialment de la Declaració *Dignitatis Humanae*. De la mateixa manera s'ha de reiterar que estem exposant el dret objectiu recollit dins del nostre ordenament, dret que trobem a l'Acord sobre Assumptes Jurídics i que a la seva vegada ens porta al dret contingut a l'actual Codi de Dret Canònic (cànons 289 a 329 sobre associació de fidels). És la derivació d'aquest dret el que ens permet admetre una manifestació del dret d'associació reconegut als laics en el sí de l'Església i amb unes finalitats que es qualifiquen com a religioses.³²

Altrament, tal i com afirma GÓMEZ, és especialment complexa la relació de l'article 22 de la Constitució espanyola, que reconeix el dret d'associació, amb les associacions de caràcter religiós. L'article 16 de la Constitució espanyola no es refereix de forma expressa a un dret d'associació religiosa, però al proclamar les llibertats ideològica, religiosa i de culte, es refereix tant als individus com a "les comunitats", el que pressuposa l'existència d'entitats de base associativa. El Tribunal Constitucional ha entès que "*les comunitats amb finalitat religiosa, en la seva estricta consideració constitucional, no s'identifiquen necessàriament amb les associacions a què es refereix l'article 22 de la Constitució*", de manera que una comunitat de creences, església o confessió no precisa formalitzar la seva existència com associació perquè se li reconegui la titularitat del seu dret fonamental a professar una determinada doctrina, cosa que va portar, per exemple, en el cas concret de la Sentència del Tribunal Constitucional 46/2001, a entendre que la denegació de la inscripció de l'entitat demandant en empara al Registre d'Entitats Religioses no era un problema que pogués encaixar a l'article 22 de la Constitució espanyola, sinó a l'article 16. En realitat, el Tribunal Constitucional no nega que es tracti d'associacions de l'article 22 de la Constitució espanyola, sinó que de manera més subtil es limita a senyalar que no necessiten formalitzar la seva existència com a tals³³.

³¹ Contreras, J.M^a. (2015) *Derecho y factor religioso. El espíritu de la libertad y las libertades del espíritu*. València. p. 125.

³² Mosquera Monelos, S. (2003) *Aproximación en clave comparada al asocianismo no lucrativo: el asocianismo religioso*. A Coruña. p. 117-118.

³³ Gómez, A.J. (2004). *Asociación, Constitución, Ley. Sobre el contenido constitucional del derecho de asociación*. Madrid. p. 128-129.

Així doncs, observem que doctrinalment existeix també un reconeixement del fenomen associatiu que no es deriva del contingut de l'article 22 de la Constitució Espanyola, sinó de l'article 16 i la llibertat religiosa en la seva manifestació col·lectiva.

En aquest aspecte, la doctrina posa èmfasis a la preocupació de la societat en relació amb les sectes o nous moviments religiosos. Per això, tot i que es respecta l'autonomia de les associacions, no deixa d'existir un control – judicial – de la seva vida interna, control del respecte als drets humans dels membres que és major conforme ho és la desproporció del poder social entre l'associació i els associats. Efectivament, aquests centres de poder són formalment privats, però exerceixen formes de coacció i autoritat assimilables substancialment a les pròpies dels poders públics, pel que és lògic que a aquells s'estengui la obligació de respectar l'esfera de l'autodeterminació de la persona, cosa que suposa el respecte als drets fonamentals d'aquesta.³⁴

A més a més, també és important destacar que per la resta de confessions religioses minoritàries resulta d'aplicació general el contingut de l'article 6.2 Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, per tal de concretar quins són els requisits per tal d'inscriure's en el Registre d'Entitats Religioses.

3. Les sectes en el sistema jurídic espanyol

3.1. Concepte de secta

Un cop hem analitzat el marc legal pròpiament, és rellevant centrar-nos en determinar què són les sectes. D'entrada, és important deixar clar la dificultat que comporta delimitar aquest concepte degut a les múltiples definicions que podem extreure de la doctrina.

El diccionari de la Real Acadèmia de la Llengua Espanyola (2019), defineix secta com: “1. *Doctrina religiosa o ideològica que s'aparta del què es considera ortodox.* 2. *Conjunt de seguidors d'una secta.* 3. *Comunitat tancada, que promou o aparenta promoure finalitats de caràcter espiritual, en la que els mestres exerciten un poder absolut sobre els adeptes.*”

La major part dels autors coincideixen en el fet que la paraula *secta* és utilitzada indiscriminadament al involucrar tot tipus d'agrupacions religioses, sense matisar les seves activitats i ambigüament, barregen les anomenades sectes en *sentit clàssic*, amb les *sectes*

---

³⁴ De la Hera, A., Motilla, A., i Palomino, R. (2003). *El ejercicio de la libertad religiosa en España. Cuestiones disputadas*. Madrid. p. 20.

destructives. El sentit general que s'acostuma a donar a la paraula secta és clarament pejoratiu, això és degut al fet que evoca fanatisme, intolerància, perill social i tot el què pugui contribuir a amenaçar les estructures de la societat. Són les mateixes societats qui acostumen a etiquetar socialment als grups minoritaris que creuen que poden desestabilitzar l'ordre establert, discriminant-los perquè trenquen amb el model social de la majoria. Aquest és el cas dels actuals moviments religiosos, als que no només la societat laica etiqueta, sinó també les esglésies formalment constituïdes i acceptades. D'aquesta manera, qualifiquen a aquests grups com a sectes en sentit pejoratiu, i de sectaris als seus membres³⁵.

Segons NAVAS, la correcta utilització dels termes "secta" i "sectaris" ha de donar-se, única i exclusivament, quan hagi quedat demostrada la intransigència del grup, el seu fanatisme o el seu caràcter destructiu, evitant prejutjar sobre comportaments molt sovint, simplement originals³⁶.

Existeixen diverses opinions doctrinals al respecte del vocabulari, tot i això és evident que analitzant aquestes, la paraula secta conté connotacions de divisió o ruptura. La història de les religions ens revela que al principi la paraula secta no tenia les connotacions desagradables de les que disposa actualment, en les que s'aplica a les dissidències de fe i doctrina. Aquestes dissidències rebien el nom d'heretgia o cisma. Amb la divisió del cristianisme, la paraula secta va començar a utilitzar-se en el sentit de desqualificació actual. Totes les religions han produït petits grups que han quedat al marge de l'església oficial, separant-se de la mateixa. El propi cristianisme fou considerat com a secta del judaisme. El budisme ho seria de l'hinduisme, i són també nombroses les sectes derivades de l'Islam³⁷.

Breument, NAVAS afirma que aquesta connotació pejorativa que conserva per molts estudiosos de la religió el concepte de secta, no implica ja un judici de valor, sinó més aviat designa una especial estructura religiosa i un fet social³⁸.

AMORÓS, COLLADO i MARTÍNEZ-VILLASEÑOR també fan menció, a tall d'exemple, i basant-se en un estudi realitzat per l'Institut de l'Ateisme científic de les Ciències Socials de l'extinta URSS, a l'al·lusió a les sectes religioses com a les orientacions i als grups de naturalesa religiosa que, en la història, es van oposar a les Esglésies dominants, es van separar

---

³⁵ Vargas Llovera, M.D. (2001) "Los nuevos grupos religiosos y sectas en el actual sistema social español." *Anales de Historia Contemporánea*, 17. Alicante. p. 504-505.

³⁶ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 34.

³⁷ Vargas Llovera, M.D. (2001) "Los nuevos grupos religiosos y sectas en el actual sistema social español." *Anales de Historia Contemporánea*, 17. Alicante. p. 505.

³⁸ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 35.

d'elles i es van independitzar. Matisen, a més, que en els orígens del sectarisme religiós hi ha, per aquests autors, una contradicció d'interessos i esforços socials i econòmics de diverses classes i grups socials, a conseqüència de la protesta social de les masses treballadores³⁹.

MOTILLA, al respecte, indica també que el concepte de secta està gravat per una hipoteca de major envergadura que la que reflexa la seva etimologia originària. En el llenguatge corrent aquesta paraula s'utilitza per designar grups intolerants i dogmàtics, tancats al món i sospitosos d'accions il·lícites⁴⁰.

Finalment, un altre intent de donar un concepte jurídic de secta és el de la professora BUQUERAS, la qual les va definir com aquelles agrupacions amb finalitat pretesament religiosa, sense arrelament històrica a Occident i nivell d'afiliació baix, que els hi manca d'un cos de doctrina religiosa pròpia i d'una litúrgia que proposen a la societat com alternativa a les grans religions tradicionals. També s'anomena així als grups similars a la religió⁴¹.

En definitiva, el model dominant de les sectes o nous moviments religiosos és el d'organitzacions d'estructura piramidal, jerarquitzades, tancades i fortament estratificades; submissió al dirigent o, en el seu cas, a un consell director; instrucció dels adeptes; proselitisme constant i obligatori per part dels que integren el grup; defensa de les noves formes de vida que han adoptat; tant en la seva vessant religiosa com social, cultural o política⁴².

Entre d'altres, NAVAS ha classificat les característiques de les sectes en una sèrie de factors per tal de realitzar-ne un estudi complet, a continuació els enumeraré breument: a) ser de limitat arrelament; b) conformar una parcialitat religiosa o ideològica amb el seu propi sistema de creences; c) ser fanàtics i, en conseqüència, intolerants; d) actuar sota la dependència incondicional del líder o fundador; e) tenir estructura i organització de forma piramidal; f) ser sospitosos de realitzar activitats il·lícites, d'atemptar contra els drets civils i humans de l'home; g) exercitar tècniques de control de la personalitat dels seus membres per aconseguir la seva plena adhesió i h) perseguir objectius econòmics i polítics emmascarats en creences espirituals, religioses o ideològiques⁴³.

---

³⁹ Amorós, A., Collador, M.L., i Martínez-Villaseñor, L. (1997) *Sectas y derechos humanos. Concepto jurídico de secta*. Córdoba. p. 135.

⁴⁰ Motilla, A. (1990). *Sectas y Derecho en España. Un estudio en torno a la posición de los nuevos movimientos religiosos en el ordenamiento jurídico*. Madrid. p. 40.

⁴¹ Buqueras, M.E. (1992). "Las religiones alternativas y el derecho a la libertad religiosa." *Derecho y Opinión*. Córdoba. p. 93.

⁴² Vargas Llovera, M.D. (2001) "Los nuevos grupos religiosos y sectas en el actual sistema social español." *Anales de Historia Contemporánea*, 17. Alicante. p. 506.

⁴³ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 48.

La dificultat que s'observa en l'ús de la paraula secta ha propiciat que alguns autors s'inclinin més a utilitzar el concepte nous moviments religiosos, que és un concepte sorgit des de posicions eclesials. Això no ha significat que es deixés d'utilitzar el concepte secta, a vegades s'utilitzen indistintament o inclús es poden veure escrites conformant una unitat.

Estaments socials, culturals i religiosos recorren a l'expressió de nous moviments religiosos com a substitució de la paraula secta ja que aquest concepte és menys pejoratiu. Tot i això, aquets últims poden tenir darrera seu les mateixes implicacions: perillositat social, destrucció de la personalitat dels individus, etc., no resultant ser necessàriament nous, i sent dubtosament religiosos.

Històricament, les primeres referències de la denominació "nous moviments religiosos" les observem en estudis realitzats sota les influències de les esglésies que apostaven per un ecumenisme⁴⁴, i en investigadors socials que no volien ser confosos amb els periodistes sensacionalistes, professionals que utilitzaven el concepte "secta", més pel seu impacte social i comercial, i que per tant no estaven interessats en el pretès caràcter suavitzador del concepte "nous moviments religiosos".

La dicotomia sectes/perill social, ha portat a utilitzar diversos noms per referir-se a aquestes organitzacions o associacions religioses: *noves sectes*, d'influència francesa; *nous cultes i sectes religieuses* són conceptes nord-americans, tot i que en el llibre de B. Wilson (1992) va incorporar la denominació *Nous Moviments Religiosos*. Definir aquests últims ens resulta realment problemàtic. L'intent d'unificació constitueix un estímul per utilitzar la paraula secta/s en la seva accepció més estricta i a acceptar la imatge més positiva que ens brinda l'expressió nous moviments religiosos.⁴⁵

3.2. El proselitisme a les sectes

La Real Acadèmia Espanyola ens defineix el proselitisme com: "*Celo de ganar prosélitos.*", i als prosèlits com: "*1. Persona incorporada a una religión. y 2. Partidario que se gana para una facción, parcialidad o doctrina.*"

De manera paral·lela és necessari dir que el proselitisme no és necessàriament pejoratiu, ara bé, sí que ho és el que vindria a denominar-se com a proselitisme fanàtic o fanatisme proselitista.

⁴⁴ "Acció desplegada als diversos nivells per gairebé totes les denominacions cristianes amb el desig de restablir la unitat, fins i tot visible, que Crist volia per a la seva Església, dividida primer per l'anomenat Cisma d'Orient, i posteriorment per la Reforma."

⁴⁵ Vargas Llovera, M.D. (2001) "Los nuevos grupos religiosos y sectas en el actual sistema social español." *Anales de Historia Contemporánea*, (17). Alicante. p. 508.

El proselitisme pot ser contemplat des de dos punts de vista, que resulten complementaris entre sí. Per una banda, se'l pot considerar una manifestació de llibertat d'expressió, qualificada en tal cas per la singular naturalesa de la matèria sobre la que recau la citada llibertat, és a dir, la religió, o bé, si es prefereix, les conviccions religioses. Per altra banda, el proselitisme seria assumible com un dret dels diversos que s'enquadren en el dret fonamental de llibertat religiosa: dret a posseir una fe, a associar-se per finalitats religioses, al culte públic i privat, al canvi de religió, a l'educació religiosa, a les manifestacions de tot tipus de la fe que cadascú professa, a intentar atraure a altres a la pròpia religió i, inclús a no posseir cap religió⁴⁶.

En el cas d'aquest treball, quan parlem del fenomen proselitista a les sectes em centraré especialment en un aspecte concret del proselitisme, que és aquell d'un caire més intern i que repercuteix en la utilització de mitjans negativament proselitistes que ocasionen que les sectes adquireixin l'aspecte destructiu del que hem parlat anteriorment.

JORDÁN parla dels mètodes utilitzats en la captació d'adeptes, aquesta passa per diferents fases, iniciant-se normalment per una fase de persuasió, en la que "la circumstància ambientada de major influència és el control de la informació", el principal objectiu del reclutador és que "l'adepte potencial pugui assimilar l'extensió de la informació, però no analitzar-la críticament". Posteriorment, observem la fase de la conversió, en aquest punt és on en algunes sectes s'utilitza l'aïllament del món exterior i l'atac sistemàtic a la validesa de les fonts tradicionals de cultura. A més, es sobrecarrega la capacitat d'anàlisi de l'adepte amb un excés d'informació, i amb aquest conjunt de circumstàncies es pretén neutralitzar tot pensament crític de l'adepte.

A més a més, es tendeix a produir un progressiu debilitament de l'adepte mitjançant llargues jornades laborals, escàs temps de repòs i alimentació desequilibrada, situació que enforteix a l'adhesió de l'adepte al grup sectari. Aquesta adhesió, provoca una intensa dependència del grup, plena d'ansietat fomentada pels processos de recompenses i castics. Al mateix temps, s'ofereix una "fórmula d'alleugeriment" composta per diversos factors que seran els causant de l'ansiosa dependència per la que es busca alleugeriment. Aquest cercle és crucial per aconseguir un adoctrinament cabal.

Finalment, com a resultat de l'aprenentatge a que han estat sotmesos es produeixen en els adeptes canvis profunds i radicals, cosa que els portarà a adquirir una nova personalitat. Es produeix un procés d'oblit de les anteriors creences, valors i punts de pensament. En el moment que la nova personalitat s'arrela, l'iniciat podrà reingressar a la societat sense perill que es

---

⁴⁶ Ciáurriz, M.J. (2001) *El derecho de proselitismo en el marco de la libertad religiosa*. Madrid. p. 51.

separi de la secta. La seva labor consistirà en recaptar fons i fer proselitisme. En aquest punt, es considera ja adoctrinat.⁴⁷

A partir de la síntesis de JORDÁN, obtenim una sèrie de dades per tal de delimitar les activitats proselitistes abusives d'un grup sectari, però aquests mateixos actes, presos de manera individual, també s'han donat i es donen en les manifestacions religioses tradicionals, o en determinats grups adscrits a elles. Tot i això, es vol creure que la seva intensitat és menor, i que no provoquen els resultats finals que s'obtenen en les sectes.⁴⁸

A partir d'això, podem delimitar el problema en la identitat i la finalitat dels mètodes de captació religiosa, intensitat que s'ha d'analitzar objectivament pel dret.

Segons BUENO i GUTIÉRREZ, l'element extern que diferencia les actituds proselitistes abusives de l'anunci respectuós d'una fe religiosa és l'excessiva facilitat d'admissió. L'excessiva facilitat pel canvi de religió denota superficialitat de l'acte de conversió, el qual exigeix, com qualsevol acte humà profund, suficient discreció de judici. L'anul·lació de la discreció de judici per influències externes en el procés de conversió és un element jurídic valorable, objectivament, que ha de determinar la licitud del proselitisme.⁴⁹

Quan parlem concretament de proselitisme il·lícit, és necessari fer referència a l'article 522 del Codi Penal espanyol vigent, que estableix que: *“Incorreran a la pena de multa de quatre a deu mesos: 1. Els que per mitjà de violència, intimidació, força o qualsevol altre constrenyiment il·legítim impedeixin a un membre o membres d'una confessió religiosa practicar els actes propis de les creences que professen, o assistir als mateixos. 2. Els que per iguals mitjans forcin a un altre o altres a practicar o concórrer a actes de culte o rituals, o a realitzar actes reveladors de professar o no professar una religió, o a mudar la que professen.”*

Aquest tipus penal contempla una sèrie d'activitats típiques, la realització de les quals comporta la lesió del bé jurídic protegit: la llibertat de consciència. Tot i això, tal i com afirma MOTILLA, *“hi ha una important llacuna de la nostra legislació que hauria de solucionar-se mitjançant l'explícita referència dels mitjans delictius, juntament amb els que actualment enumera la redacció del citat article.”*⁵⁰

En aquest context, és imprescindible fer referència a la sentència històrica del Tribunal Europeu de Drets Humans del cas Kokkinakis, de 25 de maig de 1993, en la que considera el rentat de cervell com una tècnica de proselitisme abusiu, concretament ho observem en el seu considerant

⁴⁷ Jordán, M.L. (1991). *Las sectas pseudoreligiosas*. Madrid. p. 16-17.

⁴⁸ Gutiérrez, M.J. i Bueno, S. (2002). *Proselitismo religioso y derecho*. Granada. p. 97

⁴⁹ *Ibidem.*, p.98.

⁵⁰ Motilla, A. (1990) *Sectas y derecho en España*. Madrid. p. 182.

48 que estableix: “és imprescindible distingir el testimoni cristià del proselitisme abusiu: el primer correspon a la veritable evangelització, que en una relació elaborada el 1956, en el sí del Consell econòmic de les Esglésies, és considerat com a “missió essencial” i “responsabilitat de cada cristià i de cada Església”. El segon, representa la corrupció o deformació del primer. Pot consistir en oferir avantatges materials o socials per aconseguir adeptes a una Església, o en pressionar de manera abusiva a les persones en situació de necessitat, o en el recurs a la violència, o al “rentat de cervell”; es tracta de mètodes que no es concilien amb el respecte degut a la llibertat de pensament, de consciència i de religió de la resta.”

En aquesta línia, també és interessant fer referència al delictes tipificat a l'article 172 del Codi Penal, que fa referència a les coaccions, les quals NAVAS creu que es poden definir com un delictes subsidiari del de proselitisme il·lícit, tenint present que aquest últim va dirigit expressament a la qüestió religiosa.⁵¹

Per tal que existeixi la figura delictiva de les coaccions, en aquest context, és necessari que no hi hagi consentiment del subjecte en qüestió, ja que davant del cas que efectivament existís el consentiment, s'exclouria directament la tipicitat del tipus penal. En el cas de les sectes, es planteja la possibilitat de que el consentiment, aparentment prestat lliurement, es pugui veure viciat per lesions psíquiques i, inclús, pel supòsit anteriorment citat dels “rentats de cervell”. Aquest aspecte ha estat debatut per la doctrina, cosa que ha ocasionat que alguns sectors doctrinals considerin que el consentiment així prestat ha de ser estimat com irrellevant.⁵² Tot i això, novament ens trobem amb les complicacions que sorgeixen alhora de demostrar que hi ha una absència real del consentiment, degut a les dificultats que presenta la possibilitat que la persona arribi a perdre la seva voluntat totalment.

3.3. La legislació penal de l'Estat en relació amb les sectes

Per tal d'indagar una mica més en els possibles delictes que poden derivar-se de la constitució d'una secta, en aquest apartat en farem referència a alguns més.

Primerament, una de les qüestions essencials que ens hem de fer al respecte és si existeix alguna conducta tipificada penalment que només pot realitzar-se, en exclusiva, per un grup de característiques sectàries. D'entrada, la resposta a aquest aspecte és clarament negativa, ja que és important emfatitzar que els il·lícits són comesos pels membres dels grups, de manera

⁵¹ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 294.

⁵² Jordán, M.L. (1991) *Las sectas pseudoreligiosas*. Madrid. p. 68.

individual. Tanmateix, MOTILLA diu que la persona jurídica o la mera associació en sí, no tenen voluntat d'acció, ni capacitat de culpabilitat de pena, no poden ser subjecte actiu d'incriminació.⁵³

Per tant, una altra orientació de la qüestió més adient podria ser, en definitiva, si els membres dels grups sectaris poden dur a terme activitats delictives que els hi siguin exclusives. En base això, es pot afirmar que efectivament hi ha mecanismes legals que combaten als grups que neixen amb il·licitud a les seves finalitats, o en els mitjans utilitzats per a la seva constitució⁵⁴, però tot i això no s'ha vist la necessitat de tipificar les conductes sectàries com a delictives, amb algunes excepcions a ressaltar, com poden ser les tècniques o pràctiques despersonalitzadores, també anomenades com a “rentat de cervell”.

A la legislació penal espanyola, la única rellevància atorgada penalment a l'anomenat “rentat de cervell”, s'ha manifestat a la seva consideració com atenuant alhora d'aplicar les penes, o com a situació d'alienació mental a tenir en compte en moments de transcendència.

En relació amb l'atenuació de les penes, observem un dels múltiples casos de la jurisprudència a la sentència del Tribunal Suprem de 27 de març de 1990, relativa als Testimonis de Jehovà, i concretament en el seu fonament jurídic nº 3, on queda reflectida quan el Tribunal estableix que: *“ha d'apreciar-se, d'acord amb el criteri del Ministeri Fiscal, l'atenuació prevista en el número 8º de l'article 9º, del Codi Penal, perquè el dogmatisme i la rigidesa dels esquemes morals que donen, en la indicada opció religiosa, un valor absolut al consentiment, amb la preeminència de la llibertat de consciència sobre el dret a la vida, i un fervent i radical altruisme, conformat per les citades creences, que autoritza a posar en risc o a sacrificar la vida dels fidels per raons transcendents que sorgeixen d'una particular exegesis dels Textos Sagrats, poden conduir i, de fet condueixen, a una ofuscació de la racionalitat i la pèrdua del ple domini de la voluntat, a un estat passional caracteritzat pel disturbí psicològic derivat de l'esmentat ordre de valors que minven o retallen la capacitat de culpabilitat del subjecte.”*

Alhora de parlar d'aquesta tipificació, és important tenir en compte la posició d'aquesta tipificació amb relació a la llibertat de consciència. LLAMAZARES, considera que “és el respecte del dret de llibertat de consciència el que, en última instància, s'oposa a aquesta tipificació penal.”⁵⁵

⁵³ Motilla, A. (1990) *Sectas y derecho en España*. Madrid. p. 173.

⁵⁴ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 276.

⁵⁵ Llamazares, D. (1991) “Sectas y derecho fundamental de libertad de conciencia.” *Aspectos socio-jurídicos de las Sectas des de una perspectiva comparada*. 131-148. Oñati. p. 145.

Tal i com hem dit anteriorment, i per tal de finalitzar l'apartat, és necessari fer una breu menció de les figures delictives que són imputades a les sectes en el context espanyol.

En primer lloc, farem referència a l'article 22 de la Constitució Espanyola, que estableix que *“les associacions que persegueixen finalitats o utilitzen mitjans tipificats com a delictes són il·legals”*. A partir d'aquí, i basant-nos en la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, farem referència als delictes que regulen algunes de les possibles actuacions il·lícites de les sectes.

a) Associacionisme il·lícit

Segons el propi Codi Penal, en el seu article 515, *“són punibles les associacions il·lícites, tenint tal consideració: 3. Les que, tot i tenir per objecte una finalitat lícita, utilitzin mitjans violents o d'alteració o control de la personalitat.”*

La figura de l'associacionisme il·lícit és freqüent que sigui imputada a les sectes, tot i això, els Tribunals no desencadenen una condemna i il·legalització per aquesta, ja que com s'ha esmentat anteriorment, els delictes són executats per persones individuals, situació que complica la demostració de que s'actuava en nom de la secta.

Per exemple, observem com no és possible tipificar el delictes de l'associacionisme il·lícit en el cas de la sentència de la Secció 2^a de l'Audiència Provincial d'Alacant de 12 d'abril de 2011, ja que es considerava que l'ingrés dels seus membres fou voluntari. Aquest aspecte l'observem reflectit, per exemple, en el fonament jurídic n^o3: *“els adeptes, que es trobaven en el sí de la Congregación del Olivo, van assumir voluntàriament la forma de vida preconitzada per la mateixa, afí amb les creences religioses que lliurement van elegir professar, sense que, en cap cas fossin víctimes de tractes degradants i inhumans, ni de tècniques d'adoctrinament tendents a la manipulació i despersonalització.”*

b) Agressions sexuals

El concepte d'agressions sexuals abasta un caire genèric, en el qual trobem diferents delictes contra la llibertat sexual, que en la legislació penal trobem com: abús, assetjament, exhibicionisme, provocació i prostitució. Aquests tipus penals es troben tipificats en els articles 178 i següents del Codi Penal.

Alguns líders creen les seves comunitats, sectes o el seu grup familiar tancat amb la finalitat primordial de satisfer els seus desitjos sexuals. En altres casos, apareix com a conseqüència accessòria, això és, com a resultat del poder que ha abastat, que el porta a justificar un dret sobre els seus seguidors de tot gènere, inclòs l'aspecte sexual.⁵⁶

A l'Estat espanyol, un dels casos de major ressò va ser el de la condemna dels dirigents del grup Edelweis, on en la sentència del Tribunal Suprem de 21 de juny de 1993, en el seu fonament jurídic nº1, s'especifica: *“la necessitat de dispensar la seva protecció – la de l'article 452 bis.b.1 – [del Codi penal antic, s'entén] – als que, per raó de la seva edat, entren en procés formatiu de la seva personalitat, sense aquella maduresa [...] ètica i suficient càrrega d'experiència per prevenir-se de les denigrants i perniciosos de qui, mancats de tot escrúpol moral, no reparen, amb la intenció de satisfer els seus impulsos líbrics, en incitar a menors per la realització d'aberrants pràctiques sexuals.”*

Aquest cas concret exposa un cas d'agressió sexual, en la qual involucrava a menors. Pel què senyala la sentència, les activitats del grup en qüestió consistien en captar als menors pel seu ingrés en el grup, fomentar la seva imaginació i la idea de que el líder del grup havia estat enviat del planeta Delhais, que era el de la llibertat, amor i justícia, on l'amor tenia una expressió lliure i homosexual, i que tenia per missió salvar als nens elegits. S'utilitzaven tant converses individuals com en grup. I després a les acampades, acabaven mantenint relacions sexuals, i conseqüentment, assumint aquestes idees.

c) Estafes

Un altre delictes sovint relacionat amb els grups sectaris és el de l'estafa, que en el Codi Penal trobem tipificat a l'article 248 i següents. El delictes en qüestió es troba descrit de la següent manera: *“cometen estafa els que, amb ànim de lucre, utilitzessin engany suficient per produir error en un altre, induint-li a realitzar un acte de disposició en perjudici propi o aliè.”*

En el context dels grups sectaris, molts d'ells neixen amb un clar ànim de lucre que amaguen sota una aparença religiosa, produint engany suficient per fer-ho desembocar en determinats actes de disposició. Aquests actes, poden ser tant en forma de donacions voluntàries – aconseguides sota l'engany -, mitjançant la venda de materials propis o mitjançant la impartició

---

⁵⁶ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 299.

de sessions o cursos relatius a la creença en qüestió, entre moltes d'altres modalitats.⁵⁷ Així doncs, podem afirmar que l'aspecte religiós o cultural del grup, és tant sols una cortina de fum que pretén ajudar a garantir l'èxit de l'estafa pròpiament.

A Catalunya, el febrer de l'any 2000, va ser desarticulada una secta coneguda com “Energía Universal i Humana”, considerada perillosa a nivell europeu. El principal motiu pel qual fou qualificada com a tal, va ser el fet que practicaven la medicina de manera il·legal – assegurant que posseïen la cura del càncer, allunyant a les persones de l'adequada assistència mèdica – així com diverses acusacions com l'estafa i l'associacionisme il·lícit.⁵⁸

Des del punt de vista de la doctrina, hi ha dues interpretacions respecte a la legislació penal existent vers les sectes. Per un costat, hi ha un sector que opina que la legislació existent és suficient, i que el conflicte esdevé amb relació als mitjans que es prenen per la repressió, i pel que fa a informació que és dona quant a la situació de les sectes.

Per altra banda, hi ha un altre sector doctrinal que opina que és necessària la creació de nous tipus delictius específics, per tal que es constitueixi un Dret especial directament relacionat amb possibles delictes constituïts específicament per sectes, i que anirien dirigits exclusivament als actes realitzats per aquests grups com són, concretament, les manipulacions psicològiques, exposades anteriorment.

3.4. Informe sobre les sectes a Espanya de 1989

L'any 1989, la Comissió parlamentària encarregada de l'estudi i repercussions de les sectes a Espanya, va presentar al ple del Congrés dels diputats una relació d'activitats típiques desenvolupades per les sectes, partint de les informacions proporcionades per experts i en base a les queixes dels ciutadans i associacions. En particular, la Comissió va enumerar una sèrie de delictes com són: “el proselitisme il·lícit, coacció, amenaces, atemptats a la llibertat i seguretat de les persones, estafes, delicte fiscal, evasió de divises, delictes laborals en relació amb horaris de feina, salaris i liquidació de quotes de la Seguretat Social...”.⁵⁹

---

⁵⁷ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 304.

⁵⁸ Bayon, M. (2000 febrer 26) La secta destapada por la policía en Cataluña está calificada como “peligrosa” en Bélgica desde 1995. El grupo Energía Universal y Humana dispone de 9000 adeptos en España. *El País*. Recuperat de https://elpais.com/diario/2000/02/26/sociedad/951519605_850215.html (consultat el dia 27/03/2019).

⁵⁹ Resoluciones aprobadas por el Pleno del Congreso de los Diputados (2 de marzo de 1989) sobre las sectas en España. Recuperat de <http://www.iiiap.org/PDF/informe01.pdf> (consultat el dia 26/03/2019).

Aquest informe de la Comissió consta de quatre parts. En la primera part, s'exposa el mètode i desenvolupament dels treballs, inclinant-se així per l'estudi de la situació, enlloc de la investigació pròpiament. Utilitzant aquest mètode d'estudi es pretenia evitar el fet de construir catàlegs de sectes o imputar delictes a les accions d'alguna d'elles, ja que això aniria més encaminat a ser feina del ministeri fiscal o dels tribunals. En aquest punt, el document en qüestió pretén destacar que és necessari distingir entre la legitimitat constitucional dels grups qualificats com a sectes, i les actuacions il·legals de certes organitzacions propenses a realitzar actes condemnables pels procediments previstos per la llei.

La segona part, sintetitza la situació i repercussió de les sectes a Espanya, i la tercera part, fa una valoració de l'adequació del marc legislatiu espanyol tocant a les sectes. En aquesta tercera part es van destacar alguns aspectes principalment, com són la regulació general de la llibertat religiosa, els processos d'incapacitació i tutela, la protecció i tutela de menors d'edat, i la tipificació i penes dels supòsits de conductes contraries a la llibertat, la seguretat i els legítims interessos de persones i béns.⁶⁰

En últim terme, la quarta part de l'informe es reserva a les proposicions de la Comissió "que tenen la finalitat de contribuir a la prevenció, dissuasió o correcció de les transgressions de la llei que es produeixen en alguns grups, denominats per diversos experts, sectes destructives."

Aquest informe fou aprovat pel Congrés dels Diputats per la quasi unanimitat dels diputats presents.

Posteriorment, l'any 1998, el Ministeri de Justícia diu en el seu Informe que: "el problema bàsic del fenomen sectari destructiu és la transgressió pràctica de l'ordenament jurídic existent, per tant, la solució a tal problema no ha de venir en absolut per la via de la reforma de la llei, sinó per la del seu respecte, aplicació i restabliment quan hagi estat transgredida."⁶¹

Tal i com veurem a continuació, aquest Informe es va donar degut a la influència europea, que en el context en el que es trobava va redactar diferents documents a nivell europeu per tal de tractar el fenomen sectari que estava tenint un important impacte en la societat europea.

---

⁶⁰ Salinas, C. (2001) *Sectas y derecho. La respuesta jurídica al problema de los nuevos movimientos religiosos*. Valparaíso. p. 148.

⁶¹ Medidas adoptadas en relación con las sectas destructivas instaladas en España, a fin de impedir o limitar al máximo su extensión y actividades que están proliferando, como demuestran los acontecimientos ocurridos en Santa Cruz de Tenerife. (Número expediente 213/000484) p. 16578. Recuperat de http://www.congreso.es/public_oficiales/L6/CONG/DS/CO/CO_567.PDF (consultat el dia 26/03/2019).

4. Documents internacionals i jurisprudència europea sobre sectes

4.1. Resolucions del Parlament Europeu sobre sectes

Els mètodes de treball que ha utilitzat el Parlament Europeu per tal de tractar l'assumpte de les sectes ha estat mitjançant l'elaboració de preguntes escrites i orals, que els diputats han traslladat a la Comissió Europea, i al debat posterior.

En aquest apartat concretament destacarem dos documents que han estat rellevants en l'àmbit de les sectes: el primer d'ells, és la Resolució del Parlament Europeu de 22 de maig de 1984, i el segon és la Resolució del Parlament Europeu de 20 de febrer de 1996. És necessari precisar que va ser a partir del 1996, quan el fenomen sectari va ocupar major rellevància en l'àmbit europeu, situació que va promoure que ocupés importància en els debats parlamentaris.

4.1.1. La resolució del Parlament Europeu de 22 de maig de 1984

La Resolució del Parlament Europeu de 22 de maig de 1984, també anomenada Informe Cottrell, té com a context el fet que l'Església de la Unificació havia pres protagonisme en diversos països causant problemes, cosa que va propiciar que a arrel de les activitats que aquesta portava a terme, apareixés una primera resolució, la qual introduïa diverses mesures, com per exemple l'elaboració d'un codi voluntari de comportaments per sectes, i un banc de dades on recopilar les seves activitats.

També és necessari afegir, inicialment, que la resolució que estem tractant no es dirigeix concretament al què entenem per sectes pròpiament, sinó que particularment es refereix a "els grups que actuen sota la cobertura de la llibertat religiosa".

Aquesta resolució igualment destaca pel fet que va ser la primera i segurament la més important destinada a oferir als Estats membres orientacions de caràcter voluntari quant a la presa de posició pel què respecta a les actuacions portades a terme no per un grup, sinó per tota una sèrie de grups religiosos qualificats com a perillosos. Amb aquesta finalitat, es va anomenar una Comissió d'estudi encarregada d'elaborar un informe i una proposta de Resolució que, presentada el març de 1984, i després de la pertinent discussió, fou aprovada el 22 de maig del mateix any.⁶²

---

⁶² Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. p. 430.

En conjunt, el que es pretenia amb aquesta resolució era l'adopció de mesures legítimes per controlar les activitats de certs grups que es denominaven religiosos, però amb finalitats que realment no s'adequaven en aquest concepte. A partir d'això, podem afirmar que aquesta resolució és un mecanisme destinat a oferir una sèrie d'orientacions als Estats membres sobre la perillositat del fenomen sectari.

Els considerants d'aquesta resolució es posicionen en el fet que hi ha un aire d'inquietud entre els ciutadans europeus i les seves famílies, en la mesura que les activitats de certes organitzacions comprometen la situació social de les persones afectades.

En el considerant B), es parteix de la idea del respecte de la Comunitat Europea sobre la llibertat d'opinió i de religió, volent reivindicar el fet que no es pretén jutjar la legitimitat de les creences, sinó més aviat comprovar si els mètodes que utilitzen aquestes organitzacions són legals o no.

En el considerant D), anàlogament es valora el fet que el sorgiment de "nous moviments religiosos", ha estat de manera extensa pels diferents països europeus, cosa que ha repercutit sobre la societat i la seva organització, degut a la manera com afecten aquests sobre la vida dels ciutadans i, per exemple, sobre la legislació laboral.

En darrer lloc, en el considerant F), s'afirma la dificultat de trobar un concepte neutre per tal de denominar les diferents organitzacions.

En conseqüència, s'estima necessari que els Consells de Ministres competents realitzin un intercanvi d'informació sobre els problemes que comporta l'activitat de certs "nous moviments religiosos", i que examinin, concretament, una sèrie de problemes concrets, que trobem en el primer apartat de la Resolució: a) les modalitats d'utilitat pública dels moviments mencionats, i l'exoneració fiscal de la que es beneficien; b) el respecte de les lleis en vigor dels diferents Estats membres; c) les conseqüències de la falta de respecte a aquestes lleis en relació amb la societat; d) la recerca de persones desaparegudes i les possibilitats de cooperació amb tercers països en aquest sentit; e) la manera per la qual pogués ser violat el dret a la llibertat individual dels seus membres; f) la creació de serveis d'assistència oferint a les persones que abandonen aquests moviments el recolzament jurídic i l'ajuda necessària per a la seva reinserció social i professional; g) l'existència de certes llacunes jurídiques resultants de les diferents legislacions entre els diferents Estats membres, com a conseqüència de les quals certes activitats prohibides puguin ser exercitades en altres països.

Pel que fa als Estats membres, la resolució els convida a conciliar-se sobre la recopilació de les dades relacionades a les organitzacions mencionades, comprenen també les organitzacions fantasmes, així com les activitats que es duguin a terme en els Estats membres.

Quant a la Comissió, se la convida a que presenti un informe on faci referència a les mesures preses fins al moment, especialment les vinculades als serveis de Policia i als Tribunals, pel que fa a les organitzacions citades en casos de violació de la llei, i també s'interessa per les conclusions a les que pugui arribar la comissió d'informació sobre aquestes organitzacions.

Tanmateix, se la convida a que realitzi un procediment per tal de garantir una protecció eficient sobre els ciutadans europeus.

La resolució igualment requereix al Consell de Ministres competent que analitzi els problemes que ocasiona l'activitat de les organitzacions mencionades, cosa que permetria als Estats membres assegurar la defensa dels drets dels seus ciutadans.

Sobre l'examen, inventari i valoració de les activitats de les organitzacions referides, recomana que aquestes es basin en una sèrie de criteris que exposa a continuació, alguns d'ells són els següents: a) els menors d'edat no haurien de ser induïts a pronunciar vots que comprometin de manera concloent el seu futur; b) el compromís que es demana, d'ordre financer o personal, ha de ser precedit d'un període de reflexió suficient; c) després de la corresponent adhesió al grup, que la persona no es vegi allunyada de la seva família i amics, i que aquests no es vegin privats de tenir-hi relació; d) els membres ja compromesos en un cicle de formació, no haurien de veure's obligats a deixar-lo; e) s'haurien de respectar els drets individuals com són el dret d'abandonar lliurement un moviment, el dret a tenir contacte amb la seva família i amics mitjançant els desplaçaments en persona, per carta o per telèfon, també s'ha de respectar el dret a sol·licitar la opinió d'una persona independent en el terreny jurídic o qualsevol altre, i també el dret de consultar a un metge.

Per acabar, en els considerants 6 i 7, la resolució considera recomanable emprendre un camí comú en el marc del Consell d'Europa, i convida als governs dels Estats membres a dedicar-se a l'elaboració en el sí d'aquesta instància, de convencions per tal de protegir l'individu de les actuacions d'aquestes organitzacions, i dels danys tant físics com psíquics que generin.

En síntesis, aquesta resolució es pot reduir a dos propòsits claus: per una banda, s'aconsella als Estats que estableixin un rigorós control sobre els moviments religiosos que considerin perillosos per a la societat, i assenyalen uns criteris d'actuació de les citades organitzacions religioses per a l'exercici de la llibertat religiosa.

Segons ALFONSO, DÍAZ i GARCÍA, el fet que neixi aquesta resolució té la seva importància, ja que és un reflex fidel de la preocupació europea pel sorgiment i expansió de certs grups que emparats pel principi constitucional de llibertat religiosa desenvolupen activitats delictives, instant a la vegada als Estats nacionals que siguin ells mateixos en el seu propi territori els que estableixin els mitjans de control que creguin necessaris⁶³.

MOTILLA considera que els diversos actes d'intervenció dels poders públics que requereix la posada en marxa de la resolució com són crear un registre obligatori de tots els moviments religiosos, accions d'inspecció i fiscalització de la seva activitat, controls i informes... etc., signifiquen una interferència pública a l'esfera d'autonomia que correspon als drets dels individus. Des de la perspectiva assenyalada, MOTILLA explica que el contingut de la resolució té un caràcter restrictiu de l'activitat d'un gènere indiferenciat dels nous moviments religiosos, i que si del que es tracta és d'acabar amb els actes criminals, s'han de combatre de la mateixa manera i amb els mateixos mitjans que es combaten altres formes de violació de la llei, sense tenir en consideració específicament als moviments religiosos com a fenòmens posats sota sospita. En síntesis, el què pretén l'autor és transmetre la idea de la necessària exclusió de tota intervenció estatal restrictiva del dret de llibertat religiosa dels moviments fideïstes abans de la comprovació d'un il·lícit civil o penal⁶⁴.

De la mateixa manera que MOTILLA, observem altres autors que estableixen el fet que el contingut de la resolució no té justificació, a la seva manera de veure-ho, en els límits que el dret a la llibertat religiosa troba a les societats democràtiques. En realitat, aquest control que es fa a la llibertat religiosa de les citades organitzacions pot fer perillar l'existència de la pròpia llibertat.⁶⁵

Per concloure, la importància de la Resolució de 1984, segons NAVAS, deriva de la preocupació comú despertada a Europa davant d'un fenomen en ple auge, mentre que la seva eficàcia dependria de les específiques accions que cada Estat membre decideixi adoptar en la mesura que consideri oportú adherir-se a la mateixa.⁶⁶

---

⁶³ Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). "Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero." *Anales de derecho*. (20), 221-248. Murcia. p. 226.

⁶⁴ Motilla, A. (1990) *Sectas y Derecho en España*. Madrid. p. 79-80.

⁶⁵ Busqueras, M.H., (1997) *Sectas y Derechos Humanos. III Congreso Interuniversitario de Derecho Eclesiástico para estudiantes*. Córdoba. p. 28.

⁶⁶ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 432.

4.1.2. La Resolució del Parlament Europeu de 29 de febrer de 1996

La Resolució del Parlament Europeu de 29 de febrer de 1996 va dirigida a emfatitzar la creixent preocupació dels Estats membres per les activitats il·lícites que desenvolupen les anomenades sectes, que esdevenen com un fenomen en plena progressió que adopta formes cada vegada més diversificades per tot el món. En aquest cas, a diferència de l'anterior, s'utilitza el concepte de sectes o associacions sectàries pròpiament.

Mitjançant aquesta resolució de 1996, el Parlament Europeu reivindica la garantia dels drets de llibertat de consciència i religió, la llibertat de pensament, d'associació i de reunió, però adverteix als Estats membres de la problemàtica estesa per Europa dels grups religiosos qualificats com a sectes. En aquest punt, dóna especial rellevància al fet que hi ha nombroses sectes religioses i d'altre caràcter perfectament legítimes, les activitats de les quals s'emparen en les garanties de llibertat individual i religiosa consagrades en el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans, no obstant, n'hi ha d'altres que es dediquen a activitats de naturalesa il·lícita i criminal, violant els drets humans a l'interior de la Unió Europea.

Una vegada més, aquesta Resolució demana que hi hagi una intensificació d'intercanvi d'informacions entre els Estats membres per tal de reunir dades sobre el fenomen sectari, igualment demana al Consell que proposi i adopti mesures que es derivin d'una aplicació eficient dels instruments inscrits en el marc del Tractat de la Unió Europea. També promou una major vigilància a la Comissió i als Estats membres, per evitar que es concedeixin ajudes comunitàries a associacions sectàries il·lícites.

Finalment, es va demanar a la Comissió de Llibertats Públiques i d'Assumptes Interiors proposar a totes les comissions dels parlaments nacionals que dediquessin una reunió conjunta per tal de tractar el fenomen de les sectes.

Respecte aquest document, SALINAS afirma que es tracta, segons la seva opinió, del primer document a nivell europeu que assumeix la distinció entre sectes perilloses d'aquelles que no ho són, i que, en conseqüència, són perfectament legítimes. Així doncs, observem un document on es centra únicament en les sectes perilloses. Seguidament, SALINAS també destaca una segona distinció important, que és la de diferenciar entre sectes religioses de les que no ho són, resultant això molt rellevant ja que suposa admetre que l'expressió secta no necessàriament està vinculada al concepte de religions⁶⁷.

---

⁶⁷ Salinas, C. (2001) *Sectas y derecho en España*. Valparaíso. p. 108.

En síntesis, és important destacar la posició del Parlament Europeu, el qual disposa la necessitat d'establir un intercanvi policial i judicial entre els països en matèria de sectes, així com el control de les seves activitats econòmiques.⁶⁸ A més, s'observa que es dirigeix de nou als Estats membres per tal que emprenguin un camí comú en el marc del Consell Europeu, del que farem referència en el proper apartat.

4.2. Recomanacions del Consell d'Europa sobre sectes

Primerament, cal recordar que el Consell d'Europa és la organització internacional d'àmbit europeu, les finalitats i competències de la qual, es relacionen per antonomàsia amb la defensa i protecció dels drets humans⁶⁹.

El resultat de l'acció del Consell d'Europa vers les actuacions del Parlament Europeu, la podem veure reflectida en diverses propostes. Les primeres foren posteriors a la Resolució de 1984. La primera d'elles fou la de 6 de maig de 1987, de la que podem destacar el recordatori que fa de l'amplitud del contingut de l'article 9 de la Convenció europea de Drets Humans, no sense recalcar que aquest dret – llibertat de pensament, consciència i religió – pot ser limitat. Aquest objectiu, de limitació de la llibertat religiosa, es presenta com a principal en tota la proposta, al partir, únicament, de l'aspecte negatiu que la proliferació de nous moviments religiosos comporta.⁷⁰

Segons MOTILLA, es tracta d'una resolució moderada ja que únicament sol·licita que s'estudiïn quines accions poden ser apropiades per parar els abusos de certs moviments religiosos.⁷¹

La segona proposta, amb data de 28 de juliol de 1987, té també la mateixa premissa sobre l'article 9 de la Convenció citada, però aquest cop es centra més en la proliferació d'actes il·legals protagonitzats per moviments religiosos que s'està estenent per Europa. També és necessari afegir que aquesta, però, no es centra en una persecució, sinó més aviat en lidiar amb la discriminació religiosa, per tal d'aconseguir un respecte a totes les religions i creences.

---

⁶⁸ Castón, P., i Ramos, M. (2010) "Europa ante el fenómeno de las "sectas".” *Papers* (95/1), 11-28. p. 27 Recuperat de <https://papers.uab.cat/article/view/v95-nº-caston-ramos>. Consultat el dia 02/04/2019.

⁶⁹ Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). "Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero." *Anales de derecho. Universidad de Murcia*. (20), 221-248. Murcia. p. 227.

⁷⁰ Navas, B. (2001) *Tratamiento jurídico de las sectas. Análisis comparativo de la situación en España y Francia*. Granada. p. 434.

⁷¹ Motilla, A. (1989) *Sectas y derecho en España. Un estudio en torno a la posición de los nuevos movimientos religiosos en el ordenamiento jurídico*. Madrid. p. 84.

En concret, es centre en dues actuacions limitadores de la llibertat religiosa, per una banda es condemnen certes actituds discriminatòries de funcionaris públics, i per altra banda, els anomenats “processos de desprogramació”, que realitzen sobre els membres dels moviments citats⁷².

SALINAS considera que a partir d'aquesta proposta, és necessari demostrar el fet delictiu sense desqualificar fenòmens que, en sí, poden ser expressió de llibertat religiosa, com són l'adscripció en els moviments religiosos, o de la garantia d'una opció essencialment lliure, que es poden traduir en períodes de reflexió de l'adepte, aliens a coaccions de qualsevol signe.⁷³

Aquest seguit d'actuacions, porten a la confecció de la Recomanació 1178 dictada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa sobre “sectes i nous moviments religiosos”, de 5 de febrer de 1992.

Aquesta Recomanació rebutjava una legislació com a mesura de lluita contra les sectes i es centrava en mesures d'educació i informació. L'Assemblea va descartar des del principi tot intent de desenvolupament de lleis existents o d'elaborar-ne de noves, amb la finalitat de limitar les actuacions d'aquests grups⁷⁴.

S'insta als països europeus que es compleixin una sèrie de mesures que enumerem a continuació:

- *Desenvolupar un currículum educatiu que inclogui objectius d'informació sobre els principis que inspiren a les religions tradicionals, així com sobre les seves variants.*
- *Publicitar informació sobre la naturalesa i les activitats de les sectes.*
- *Considerar la introducció d'una legislació, si no existeix, que concedeixi estatus legal a les sectes per aconseguir que quedin degudament registrades.*
- *Protegir als menors, prevenir i penalitzar la seva captació, així com el seu trasllat a l'estranger. Que els membres de la Unió Europea, que encara no ho hagin fet, adoptin la Convenció sobre la custòdia de menors de 1980, a més d'implantar una legislació perquè els protegeixi. En cas de que existeixi una legislació que concerneixi als nens, aquesta ha de ser aplicada amb rigor.*

---

⁷² Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). “Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero.” *Anales de derecho*. (20), 221-248. Murcia. p. 228.

⁷³ Salinas, C. (2001) *Sectes y derecho en España*. Valparaíso. p. 84.

⁷⁴ Castón, P., i Ramos, M. (2010) “Europa ante el fenómeno de las “sectas”.” *Papers* (95/1), 11-28. Barcelona. p.16.

- Finalment, totes les persones que desenvolupin algun tipus de treball o activitat en sectes han de tenir garantida la seva seguretat i cobertures socials, també en el cas de decidir abandonar-les⁷⁵.

En síntesis, aquesta recomanació mostra la preocupació del Consell d'Europa amb relació als abusos de les sectes als menors d'edat, però deixa clar que és inoportuna la promulgació d'una legislació especial sobre sectes, degut als perills que comportaria tant per a la llibertat religiosa com per les confessions tradicionals. També sol·licita als països que no van firmar la Convenció Europea de 1980 la seva ratificació⁷⁶.

SALINAS, respecte a aquest document, és crític amb el fet que sembla que l'únic que els hi queda als Estats és observar, informar i actuar *a posteriori*, quan el dany ja està causat per, a partir d'això, prevenir altres en un futur, si bé en alguns casos això ja és impossible com el cas dels suïcidis-assassinats massius que es van observar a Europa en el context de la recomanació.⁷⁷

Posteriorment, l'Assemblea del Consell d'Europa adoptaria la Recomanació 1202/1993 de 2 de febrer, sobre la tolerància religiosa a les societats democràtiques. Amb aquesta resolució es pretenia incidir en la defensa de la llibertat religiosa i de consciència, a més de fer ressò en la importància de reforçar el coneixement de les religions en els centres educatius, posant especial èmfasis a les escoles. En definitiva, el què pretén aquesta recomanació és aconsellar als Estats versatilitat, per tal d'acomodar les diferents pràctiques religioses i així aconseguir construir una veritable societat democràtica.

També és necessari destacar l'adopció de la Recomanació 1412/1999 de 22 de juny, que versa sobre les activitats il·legals de les sectes. En aquest cas, però, per tal de referir-se a les sectes s'utilitza per primer cop la definició "grups de caràcter religiós, exotèric o espiritual." En aquest context, cal fer esment específic de la rellevància que és que en els programes d'educació nacional s'inclouï certa ensenyança sobre les corrents del pensament i la història de les religions, i incentiva la creació de centres nacionals o regionals d'informació, promovent la creació d'un observatori europeu⁷⁸.

---

⁷⁵ *Ibidem*, p.17.

⁷⁶ Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). "Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero." *Anales de derecho*. (20), 221-248. Murcia. p. 228.

⁷⁷ Salinas, C. (2001) *Sectas y derecho. La respuesta jurídica al problema de los nuevos movimientos religiosos*. Valparaíso. p. 115.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 228

Així mateix, destaca la previsió que es fa de la creació de ONG's per si sorgeix la necessitat d'ajudar a les víctimes d'aquests grups i a les seves famílies.

Igualment, en el sí del Consell d'Europa, es van investigar les activitats il·legals de les sectes de manera més recent, mitjançant la Resolució Nastase de 5 de juliol de 2001. En aquesta Resolució, s'estableix la creació de centres d'informació en els diversos Estats membres del Consell d'Europa, a més d'un gran centre europeu que coordini el treball desenvolupat per cada un d'aquests⁷⁹.

Més recentment, un del últims treballs que hem observat al respecte és el Document 11.298 sobre "Estat, religió, laïcitat i drets de l'home" de 8 de juny de 2007. En aquest treball, el Consell d'Europa es posiciona novament a favor de que, més que elaborar lleis de control d'activitats religioses, és necessari assegurar que els grups religiosos respectin les lleis generals, com la resta d'individus. També es decanta per rebutjar expressament la persecució de les minories religioses.

4.3. Tribunal de Justícia de la Unió Europea

En aquest punt observem que, contràriament al Tribunal Europeu de Drets Humans, hi ha menys resolucions del Tribunal de Justícia de la Unió Europea amb relació al tema tractat, degut al fet que la seva jurisdicció no versa sobre els drets específicament reconeguts a la Convenció Europea de Drets Humans, sinó sobre el tractat fundacional i les normes directives emanades en aquest sentit⁸⁰.

S'ha de tenir en compte la Sentència del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees de 4 de desembre de 1974, que està estretament relacionada amb la problemàtica dels Nous Moviments Religiosos. Aquesta sentència resol el cas de Yvonne van Duyn contra Home Office d'Anglaterra, els antecedents d'aquesta sentència es situen en el context d'una mesura adoptada pel govern anglès contra l'Església de la Cienciologia el 1968, després que el Ministeri de Sanitat Pública anglès expressés al Parlament les conseqüències negatives que tenien en la societat les accions d'aquesta església. Concretament, i en el fonament de dret n°2 de la Sentència, estableix que la concreta situació és la de una nacional neerlandesa a la que li fou

---

⁷⁹ Castón, P., i Ramos, M. (2010) "Europa ante el fenómeno de las "sectas"." *Papers* (95/1), 11-28. Barcelona. p. 20

⁸⁰ Busqueras, M.H., (1997) *Sectas y Derechos Humanos. III Congreso Interuniversitario de Derecho Eclesiástico para estudiantes*. Córdoba. p. 37.

denegat el permís d'entrada en el Regne Unit per exercir una feina com secretaria de l'Església de la Cienciologia.

El Tribunal es pronuncia al respecte, declarant en el sentit de què un Estat membre, que imposi limitacions justificades per raons d'ordre públic, pot tenir en compte, com una qüestió relativa al comportament personal de l'interessat, el fet de que aquest estigui afiliat a una associació o organització, les activitats de la qual estiguin considerades per l'Estat membre, com a socialment perilloses, tot i que no estiguin explícitament prohibides.

Convé recalcar, tal i com consta en el considerant nº18 de la sentència, que la consideració d'ordre públic ha d'interpretar-se de mode restrictiu en un cas com el que estem observant. No obstant, també afirma que les circumstàncies particulars que justifiquen el haver d'acudir al concepte d'ordre públic poden variar d'un país a un altre, i d'una època a una altra. Per tant és precís reconèixer a les autoritats nacionals competents un marge d'apreciació dins dels límits imposats pel Tractat.

Conforme a MOTILLA, aquesta sentència no pot resultar més favorable als interessos del Govern anglès. No només considera suficient per aplicar la clàusula d'ordre públic, per comportament personal, la pertinença o afiliació a un grup o organitzacions, les activitats del qual siguin considerades com a perilloses per la societat, sinó que segons aquest autor, pot resultar més greu pel què fa a la limitació de drets fonamentals. El Tribunal deixa a les autoritats nacionals un marge lliure d'apreciació, dins dels límits del Tractat, en l'aplicació de la clàusula d'ordre públic. Per MOTILLA, aquesta discrecionalitat dels Estats per tal de justificar les seves restriccions a la llibertat religiosa emparant-se en el difús, flexible i convenientment utilitzat concepte "d'ordre públic", acaba defensant també els interessos d'aquests en perjudici dels Nous Moviments Religiosos en les decisions de la Comissió Europea de Drets Humans⁸¹.

4.4. Tribunal Europeu de Drets Humans

En aquest apartat analitzarem alguns dels casos més significatius que han arribat al Tribunal Europeu de Drets Humans, i també alguns supòsits que no hi han arribat degut a que el recurs ha estat inadmès per la Comissió Europea de Drets Humans.

---

⁸¹ Motilla, A. (1990) *Sectas y Derecho en España. Un estudio en torno a la posición de los nuevos movimientos religiosos en el ordenamiento jurídico*. Madrid. p. 87.

En primer lloc, farem referència al primer recurs admès a tràmit pel Tribunal Europeu de Drets Humans. Aquest fou el cas KOKKINAKIS v/s Grècia⁸², on el Tribunal va resoldre el 25 de maig de 1993 de manera favorable al reclamant, testimoni de Jehovà, protegint la seva llibertat religiosa incloent en aquesta la possibilitat de realitzar proselitisme.⁸³

Aquest cas en qüestió fou especialment controvertit degut a que, en primer lloc, el Sr. Kokkinakis i la seva esposa van entrar en el domicili de la Sra. Kyriakaki amb el permís d'aquesta, tenint una discussió amb ella a dins del domicili que va acabar amb la detenció de Kokkinakis i la seva esposa, condemnant-los per proselitisme, posteriorment l'esposa fou absolta.

El Sr. Kokkinakis va acudir a la Comissió considerant que la seva condemna per proselitisme violava els dret garantits pels articles 7, 9, 10 i 14 del Conveni Europeu de Drets Humans.

Amb relació a la presumpta violació de l'article 9, que és la que el Tribunal accepta que existeix en el cas analitzat, aquest article estableix que ningú podrà ser arbitràriament detingut, pres ni desterrat.

En el cas concret, es va declarar que sí que procedia, degut al fet que en cap cas es va poder demostrar que el detingut hagués convençut a la Sra. Kyriakaki recurrent a mitjans abusius. Els tribunals únicament van basar els fets patents que constituïen el delict de proselitisme, tenint en compte el punt 46 de la sentència, la insistència del Sr. Kokkinakis d'entrar en el domicili de la Sra. Kyriakaki sota pretextos enganyosos i la manera d'abordar a la seva interlocutora per guanyar la seva confiança.

El Tribunal destaca que el tribunal grec va basar-se en els criteris adoptats en matèria de proselitisme descrits pel legislador, però en el cas concret no s'observa que l'actuació del Sr. Kokkinakis s'hi adequi, i, conseqüentment, això porta a afirmar que els mitjans que utilitzava no eren realment abusius.

Concretament, en el punt 49 de la sentència, s'afirma que la mesura incriminatoria no semblava proporcionada a la finalitat legítima perseguida, ni, per tant, necessària en una societat democràtica per a la protecció dels drets i llibertats dels altres.

---

⁸² Cas KOKKINAKIS v/s Grècia de 23 de maig de 1993, n°14307/1988.

⁸³ Busqueras, M.H., (1997) *Sectas y Derechos Humanos. III Congreso Interuniversitario de Derecho Eclesiástico para estudiantes*. Córdoba. p. 36.

En aquesta sentència, també és interessant destacar l'apartat on consta la opinió dissident comú dels jutges Foighel i Loizou, on observem una descripció del concepte de proselitisme mitjançant la disposició legal grega corresponent, la qual ens diu que: “per proselitisme és precís entendre, especialment, tota temptativa directa o indirecta de penetrar a la consciència religiosa d’una persona de confessió diferent amb la finalitat de modificar el contingut, sigui per tota sort de prestació o promesa de prestació o de seguretat moral o material, sigui per mitjans fraudulents, sigui abusant de la seva inexperiència o de la seva confiança, sigui aprofitant-se de la seva necessitat, la seva fragilitat intel·lectual o la seva ingenuïtat.” Segons els senyors Foighel i Loizou, en aquest cas, el concepte de proselitisme no suposa una violació de l'article 9, ja que segons la seva opinió, només quan el proselitisme revesteixi una forma indiscreta, oposant-se a l'ensenyança sincera, franca i directa d’una religió, constituirà una infracció penal.

Pel què fa a la doctrina, FERNÁNDEZ destaca també que el Tribunal, en el cas exposat, considera necessari realitzar una diferència entre l'evangelització, la qual entraria dins del dret a convèncer el veí que posseïa el Sr. Kokkinakis, i l'exercici deformat de la mateixa, que comportaria l'oferiment d'avantatges socials i materials en cas de necessitat, i l'ús de la violència o el “rentat de cervell”, els quals no serien compatibles amb el dret recollit per la Convenció Europea de Drets Humans. FERNÁNDEZ, ressalta el fet que en el cas concret el Tribunal no considerava que el Sr. Kokkinakis hagués utilitzat mitjans il·lícits com els senyalats anteriorment, del què podem deduir que el fet que l'acusat entrés a la casa de la seva veïna i parlés amb ella de qüestions religioses des de la visió dels testimonis de Jehovà, li llegís passatges de la Bíblia o li entregués llibres, aprofitant-se segons com assenyalen els tribunals grecs, de “la inexperiència, poca intel·ligència o ingenuïtat de la víctima”, no pot considerar-se com mitjà impropï de proselitisme i per tant no ha de ser penat.⁸⁴

Una altra mostra de lo controvertit que pot arribar a ser el tractament de les presumptes sectes es va fer patent en una Sentència de la Cort Europea de Drets Humans de 2005, l'assumpte Paturel contra França⁸⁵.

En concret, el Sr. Paturel – testimoni de Jehovà– havia publicat un llibre que criticava els moviments i associacions que actuen contra les sectes finançades amb diner públic. Una d'elles, la Unió Nacional d'Associacions de Defensa de la Família i l'Individu (la UNADFI), el va denunciar per difamació davant dels tribunals interns i va guanyar. Tot i això, el Sr. Paturel, una vegada esgotada la vida interna, va acudir a la Cort Europea que li va donar finalment la raó

⁸⁴ Fernández, G. (2009). “La libertad religiosa en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos.” *La libertad religiosa en el estado social*. 443-464. València. p. 449.

⁸⁵ Assumpte Paturel contra França de 22 de desembre de 2005 n°54968/00.

entenent que les acusacions incriminatòries del seu llibre, més que declaracions de fet, eren judicis de valor dels que no es pretenia demostrar la seva exactitud, i per tant, quedaven emparats per la llibertat d'expressió⁸⁶.

BOUAZZA subratlla que, tot i que l'estil utilitzat pel Sr. Paturel pot considerar-se hostil, al tractar-se d'un tema d'interès públic que genera un ampli debat social a la societat europea, l'associació ha d'oferir un major nivell de tolerància davant la crítica. Seguint la posició del Tribunal, reafirma que les jurisdiccions franceses han excedit el marge d'apreciació del que disposen, al exigir-li al demandant provar la veracitat dels fets (que tal i com hem afirmat abans, eren judicis de valor), i oposant-li de manera recurrent una pretesa parcialitat i aversió personal deduïda principalment per la seva pertinença a una associació qualificada de secta per l'UNAFDI⁸⁷.

Curiosament, la Cort, en una decisió anterior sobre admissibilitat, *Gluchowsky i altres c. França*⁸⁸, va fallar en sentit positiu per UNAFDI donat que els demandants, Testimonis de Jehovà, es van queixar que França havia declarat a aquesta associació, que era contrària al seu grup, d'utilitat pública i la seva actuació perjudicava als drets i llibertats prescrits en els articles 9 a 11 del Conveni de 1950. Tot i això, la Cort, entre altres consideracions, va entendre que la llibertat d'expressió és un dret fonamental que pot abastar crítiques, pel que va declarar inadmissible la demanda. En els dos casos la seva interpretació fou coherent amb la línia jurisprudencial mantinguda, però el resultat fou radicalment diferent per UNAFDI.

Una altra perspectiva de la temàtica que estem tractant, que trobem a la jurisprudència de la Cort Europea de Drets Humans, és aquella que fa referència a la manipulació dels grups sectaris que causa danys físics i psicològics, no només en els adeptes, sinó també, en alguns casos, a l'entorn familiar que pateix les conseqüències. Des d'aquesta perspectiva, s'han analitzat algunes de les sentències de la Cort Europea de Drets Humans amb la finalitat de valorar com la Cort interpreta el Conveni de 1950, i quina podria ser la seva relació amb els danys ocasionats per les sectes. La jurisprudència especialment tinguda en compte és la que interpreta els articles 2, 3, 8 i 9 del Conveni Europeu de 1950⁸⁹.

---

⁸⁶ Beltrán, S. (2011). "La protección de los derechos humanos en Europa y su incompatibilidad con las sectas." *Revista de Estudios Europeos* (58), 31-44. Valladolid. p. 37.

⁸⁷ Bouazza, O. (2006). "Notas de jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos." *Revista de Administración Pública*. (170), 213-224. Madrid. p. 224.

⁸⁸ Cas *Gluchowski i altres c. França*, de 14 de desembre de 1999, n°44789/98.

⁸⁹ Beltrán, S. (2011). "La protección de los derechos humanos en Europa y su incompatibilidad con las sectas." *Revista de Estudios Europeos* (58), 31-44. Valladolid. p. 38.

En aquest context, un altre assumpte va tenir especialment rellevància, el qual estava centrat en una actuació policial no executada correctament, contra una secta en la que no es respectava el procediment legal establert, i que va ser considerada per la Cort una violació de l'article 5.1 que versa sobre dret a la llibertat i a la seguretat.

Aquest cas és l'assumpte Riera Blume i altres c. Espanya⁹⁰, on els demandants sostenien que l'Estat havia vulnerat la citada disposició quan membres del grup Centre Esotèric d'Investigadors, presumptament una secta que incitava als seus membres a la prostitució i a altres activitats tendents a la obtenció de diners pels seus líders, havien estat traslladats per agents dels mossos d'esquadra sense el seu consentiment a un local per restablir el seu equilibri psicològic, sense cap tipus de fonament jurídic.

El Tribunal, en el paràgraf 35 de la sentència, fa especial referència al fet que sense la col·laboració activa de les autoritats catalanes, la privació de llibertat no hauria pogut tenir lloc, i al repercutir així en les autoritats ens qüestionà la responsabilitat última dels fets denunciats, el Tribunal conclou que hi va haver violació de l'article 5.1. del Conveni.

El Tribunal va interpretar que tot i que les privacions de llibertat foren autoritzades pel jutge d'instrucció, no eren lícites ja que no tenien cobertura legal.

Tal i com estableix MONGE, és important destacar el fet que la privació de llibertat dels demandants de l'assumpte Riera Blume i altres c. Espanya, es va produir en un hotel, és a dir, en un lloc públic, on van estar en tot moment a prop de les seves famílies i amics, rebent tractament mèdic especialista en tractaments a ex adeptes, per tal de recuperar el reequilibri psíquic com havia assenyalat el jutge d'instrucció als agents de la policia catalana. MONGE concreta, per tant, que ens trobàvem davant d'una acció puntual que concordava amb les exigències del moment, amb una finalitat molt concreta, per la qual l'aïllament dels ex adeptes respecte a altres membres de la secta era l'única manera d'aconseguir la seva recuperació psíquica i la seva reinserció a la societat. Mitjançant aquest raonament, es fa evident que la mesura era necessària i proporcional, i per tant no hauria de ser considerada com a constitutiva de violació de l'article 5.1 del Conveni⁹¹.

En suma, la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans remarca que l'acció de manipular psicològicament per part de les sectes pot vulnerar, per una banda, l'article 3 en quant a tractes degradants i per altra, la lluita contra tals pràctiques pot ser una mesura justificada per

---

⁹⁰ Assumpte Riera Blume i altres c. Espanya 14 d'octubre de 1999, n°37680/97.

⁹¹ Monge, A. (2001). "Derecho a la libertad y a la seguridad. Comentario a la Sentencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos de 14 de octubre de 1999. Caso Riera Blume y otros contra España." *Actualidad Penal*. (25), 557-575. Barcelona. p. 574.

l'article 9.2. En aquest sentit, provar la coerció exercitada per les sectes és essencial per establir una possible vulneració de l'article 9, i del 3 tot i que resulti certament complicat⁹².

En aquest context, tant en el Consell d'Europa com a la Unió Europea s'han defensat les llibertats reconegudes pel Conveni de 1950 i s'ha actuat cautelosament en quant a l'activació de mesures contra les sectes que suposessin una restricció a aquestes⁹³. A més a més, és important demostrar que el nexce de dependència que ocasionen els grups religiosos, esotèrics, partits polítics o associacions diverses vulneren drets del Conveni de 1950 i la Carta de 2007, i és només aquest cas, quan obtindrien la consideració de perillosos.

5. El Registre d'Entitats Religioses

5.1. Concepte i determinació jurídica

L'últim apartat del treball va dirigit a concretar la regulació jurídica de les entitats religioses a l'Estat espanyol. En aquesta secció, recopilant les dades obtingudes fins ara, ens centrem en el mecanisme que té el sistema jurídic espanyol per tal d'organitzar i gestionar adequadament la inclusió de les entitats jurídiques a la legalitat vigent, i els impediments que es troben els grups sectaris al intentar accedir-hi.

El dia 1 d'agost de 2015, es va publicar en el Butlletí Oficial de l'Estat el Real Decret 594/2015, de 3 de juliol, pel que es regula el Registre d'Entitats Religioses (RER). Aquesta norma, va substituir el Real Decret 142/1981, de 9 de gener, sobre Organització i funcionament del Registre d'Entitats Religioses, que havia estat completat pel Real Decret 589/1984, de 8 de febrer, sobre fundacions religioses de l'Església catòlica, i la Ordre de 11 de maig de 1984, sobre publicitat del Registre d'Entitats Religioses.

Tal i com consta a l'article 5 de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, pel reconeixement de personalitat jurídica de les comunitats religioses és necessària la creació i intervenció d'un Registre públic *ad hoc*.

---

⁹² Beltrán, S. (2011). "La protección de los derechos humanos en Europa y su incompatibilidad con las sectas." *Revista de Estudios Europeos* (58), 31-44. Valladolid. p. 42.

⁹³ Castón, P. i Ramos, M.M. (2010). "Europa ante el fenomeno de las sectas". *Papers*. (95/1). Barcelona. p. 27.

Segons la pròpia norma, serà necessari que s'inscriguin en aquest organisme les entitats que vulguin gaudir de personalitat jurídica. En aquest punt, és important destacar la forta controvèrsia sobre el caràcter constitutiu o declaratiu de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses, la determinació de les finalitats de les entitats que poden accedir-ne a la inscripció i la potestat qualificadora de l'encarregat del Registre. Aquests aspectes són, principalment, els que analitzarem en aquest apartat.

Pel què fa a les previsions normatives que ordenen l'estructura d'aquest Registre, hem de fixar-nos en el seu Reglament de desenvolupament. Així doncs, per tal de comprendre la fonamentació jurídica tindrem en compte la norma general que justifica la seva existència, la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, i el Real Decret 594/015 on s'estableixen les pautes del seu funcionament.

Tècnicament, el Registre d'Entitats Religioses es compon d'una sèrie d'assentaments on es recullen tots els actes inscripcionals relatius a les comunitats religioses, així com les seves eventuals modificacions.

Com a institució, i ajustant-se a allò disposat en les seves normes de referència, en concret a l'article 1 del Real Decret 594/2015, podem caracteritzar el Registre d'Entitats Religioses com un òrgan "general i públic". Quan ens referim a ell com a públic, el podem interpretar com a tal perquè qualsevol persona interessada pot accedir a la informació que hi conté, desplegant-se així els efectes de publicitat formal i, per alguns autors, inclús material.⁹⁴

Convé fer ressaltar que ens trobem amb un dels aspectes més controvertits del Registre d'Entitats Religioses: precisar si estem davant d'un Registre solament declaratiu, amb efectes de publicitat formal, o d'un Registre jurídic constitutiu de personalitat, i, per tant, amb efectes de publicitat material.

Hem de tenir en compte que les disposicions d'aquest Registre han d'ajustar-se a la realitat jurídica actual. En contraposició als seus predecessors, el Registre d'Entitats Religioses s'inclou en un sistema jurídic on cobra especial rellevància la defensa dels drets i llibertats públiques i on l'Estat assumeix una funció promocional, no repressora, dels mateixos. Per tant, com a principi fonamental, hem de concloure que el Registre d'Entitats Religioses mai podrà funcionar com un instrument de control en l'exercici d'un dret fonamental, tal i com és la llibertat ideològica i religiosa. De manera que, en la legislació específica sobre aquesta

---

⁹⁴ Pelayo, D. (2007) *Las comunidades ideológicas y religiosas, la personalidad jurídica y la actividad registral*. Madrid. p. 234.

institució, hem de primar la intenció de no configurar aquest organisme com un element de control administratiu.⁹⁵

LÓPEZ-SIDRO, manifesta la seva posició afirmant que l'actual Registre d'Entitats Religioses no controla la llibertat religiosa per limitar-la, que anteriorment havia estat una pretensió d'un Estat que no coneixia o desconfiava d'aquest dret fonamental, sinó per assegurar que no s'utilitzi aquest dret de forma fraudulenta, i perquè sigui respectat en harmonia amb el conjunt de drets que estan a la base del sistema constitucional espanyol⁹⁶.

El Tribunal Constitucional es pronuncia en aquest sentit a la seva sentència 46/2001 de 15 de febrer, concretament en el seu fonament jurídic nº 8: *“L'articulació d'un Registre ordenat a l'esmentada finalitat no habilita a l'Estat per a realitzar una activitat de control de la legitimitat de les creences religioses de les entitats o comunitats religioses, o sobre les diferents modalitats d'expressió de les mateixes, sinó tant sols la de comprovar, emanant a tal efecte un acte de mera constatació que no de qualificació, que l'entitat sol·licitant no és alguna de les excloses per l'article 3.2. de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, i que les activitats o conductes que es desenvolupen per a la seva pràctica no atempten al dret de la resta a l'exercici de les seves llibertats i drets fonamentals, ni són contràries a la seguretat, salut o moralitats públiques, com elements en què es concreta l'ordre públic protegit per la llei en una societat democràtica, al que es refereix l'article 16.1 de la Constitució Espanyola”*.

5.2. Estructura, organització i funcionament del Registre d'Entitats Religioses

D'acord amb l'article 25 del Real Decret 594/2015, de 3 de juliol, pel que es regula el Registre d'Entitats Religioses, com a institució administrativa, aquest depèn orgànicament de la Subdirecció General de Relacions amb les Confessions i, com ja preveia la regulació anterior, proclamar la seva condició de registre general determina l'abast de la seva activitat a tot el territori nacional.

En el cas concret, i com s'afirma en la disposició addicional primera del Real Decret 594/2015, la seva organització segueix sent competència principal de l'Administració General de l'Estat, sens perjudici de que les Comunitats Autònomes puguin cooperar a la seva gestió mitjançant la

⁹⁵ *Ibidem*, p. 235.

⁹⁶ López-Sidro, A. (2004) “La protección de la libertad religiosa a través de la inscripción en el Registro de Entidades Religiosas. Examen de la actividad registral de control y de la jurisprudencia.” *El ejercicio de la libertad religiosa en España. Cuestiones disputadas*. Madrid. p. 94.

firma de convenis de col·laboració i en la mesura en què els seus Estatus d'Autonomia ho prevegin.

Amb la reforma de l'any 2015, s'introdueixen dues especials novetats pel que fa a l'estructura i funcionament formal del Registre d'Entitats Religioses respecte a la regulació anterior.

En primer lloc, s'instaura una estructura orgànica que suposem molt útil per a la pràctica i ordenació del funcionament del Registre. A partir d'aquesta reforma, segons la normativa de desenvolupament el Registre d'Entitats Religioses estarà compost per tres seccions tal i com estableix l'article 26 del Real Decret 594/2015: a) una *secció general*, on s'inscriuen les Esglésies, Confessions i Comunitats religioses, així com les seves entitats menors; b) una *secció especial*, a la que accediran els expedients d'aquelles entitats majors que hagin firmat acord de cooperació amb l'Estat, juntament amb les seves entitats menors; c) una *secció històrica*: on es traslladaran tant les sol·licituds denegades com els assentaments d'aquelles entitats cancel·lades, incloent els seus protocols annexos. També hem de recordar que, tot i de forma transitòria, fins que es reguli amb caràcter general les fundacions de totes les entitats religioses, la permanència d'una *secció per a les fundacions*, que ve cobrint la necessitat que suposa la inscripció de les fundacions de l'Església catòlica.⁹⁷

Aquesta nova estructura de les entitats inscriptibles en el Registre d'Entitats Religioses ve donada pel complex i ampli panorama d'entitats que s'havia observat fins aleshores. És per això, que l'article 2 del nou Real Decret realitza un complet llistat d'entitats que es poden inscriure, distingint entre les entitats majors (Esglésies, Confessions i Comunitats religioses), i les creades per aquestes. En concret, i segons aquest article, es poden inscriure:

- 1) Les Esglésies, Confessions i Comunitats religioses, així com les seves Federacions.
- 2) Els següents tipus d'entitats religioses, sempre que hagin estat erigides, creades o instituídes per una Església, Confessió o Comunitat Religiosa o Federacions de les mateixes inscrites en el Registre.
  - a) Les seves circumscripcions territorials.
  - b) Les seves congregacions, seccions o comunitats locals.
  - c) Les entitats de caràcter institucional que formen part de la seva estructura.
  - d) Les associacions amb finalitats religioses que creen o erigeixen, així com les seves federacions.

---

⁹⁷ Pelayo, J.D. (2017) *Una nueva regulación del Registro de Entidades Religiosas*. València. p. 24.

- e) Els seminaris o centres de formació dels seus ministres de culte.
- f) Els centres superiors d'ensenyança que imparteixen amb exclusivitat ensenyances teològiques o religioses pròpies de l'Església, Confessió o Comunitat religiosa inscrita.
- g) Les comunitats monàstiques o religioses i les ordres o federacions en què s'integren.
- h) Els instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica, les seves províncies i cases, així com les seves federacions.
- i) Qualsevol altre entitat que sigui susceptible d'inscripció de conformitat amb els Acords entre l'Estat espanyol i les confessions religioses.

Aquest nou text, cobreix de manera amplia les necessitats reals de les Confessions, estenent a les entitats menors, l'exigència d'una relació d'erecció, creació o institució per part de l'entitat major.⁹⁸

Tal i com afirma PASCUAL, les confessions faciliten o afavoreixen el gaudi de la llibertat religiosa dels individus i per això els poders públics col·laboren amb elles. L'existència de confessions i de la seva activitat religiosa és *conditio sine qua non* perquè la llibertat religiosa sigui efectiva, tenint en compte la dimensió comunitària de la fe i les creences religioses⁹⁹.

Pel què fa a l'article 3 del Real Decret, aquest exposa els actes amb "accés al Registre", és a dir, inscripcions o anotables, que són els següents:

- a) La fundació o establiment a Espanya de l'entitat religiosa.
- b) Les modificacions estatutàries.
- c) La identitat dels titulars de l'òrgan de representació de l'entitat.
- d) La incorporació i separació de les entitats a una federació.
- e) La dissolució de l'entitat
- f) Els llocs de culte.
- g) Els ministres de culte.
- h) Qualsevol altre acte que sigui susceptible d'inscripció o anotació conforme als Acords entre l'Estat espanyol i les confessions religioses.

Per altra banda, una altra novetat que s'introdueix és la definitiva adequació del funcionament formal del Registre d'Entitats Religioses a les noves tecnologies. Per tal d'adaptar-s'hi, el Real

---

⁹⁸ Mantecón, J. (2015) "Breve nota sobre el nuevo Real Decreto del Registro de Entidades Religiosas." *Ius Canonicum*. Vol.55. Navarra. p.798.

⁹⁹ Pascual, J. (2013) *La libertad religiosa y los derechos Civiles de los creyentes*. Madrid. p. 39.

Decret 549/2015 habilita, amb una previsió específica en el seu article 21, la presentació de la sol·licitud i documentació annexa en format digital i amb l'ús de la firma electrònica. A més, el nou Real Decret 594/2015 introdueix la conservació electrònica de l'expedient i documentació de les entitats.

Aquesta introducció dels mitjans electrònics, la observem també en concordança a l'aplicació de la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'Accés Electrònic dels Ciutadans als Serveis Públics, que va portar a la implantació de l'administració electrònica en el Registre d'Entitats Religioses, que també va seguir la mateixa línia, posteriorment, la Llei 39/2015 del Procediment Administratiu Comú de les Administracions Públiques.

Per la resta, la nova normativa del Registre d'Entitats Religioses, en el seu article 27, manté el sistema de "fitxes registrals" però de forma millorada, ja que es concreta i especifica quin ha de ser el seu contingut. Així doncs, aquesta fitxa registral haurà d'especificar, clarament: a) la denominació de l'entitat; b) la secció en què es troba inscrita; c) la data de la seva fundació; d) el domicili social; e) la reproducció literal dels seus Estatuts; f) la identitat dels titulars dels òrgans de govern i representació; g) els llocs de culte; h) i, en el cas de que així sigui, la seva dependència orgànica d'altres entitats inscrites; i) la seva incorporació a una Federació.

En aquestes fitxes, a més de figurar la informació específica de l'entitat en qüestió, també ha de constar el "número registral" que assigna l'Administració a cada entitat, cosa que permet seguir un ordre del Registre d'Entitats Religioses a través d'una enumeració única i independent per a cada entitat i correlativa a les altres. A més, juntament a aquest foli registral, s'hi afegeix, com a part del Registre, l'anomenat "arxiu annexa", que conté l'expedient o protocol de cada entitat inscrita i inclou tots aquells documents que pertanyen a l'entitat i als títols utilitzats per la inscripció.

Pel què fa a la instrucció dels expedients, l'article 10 del Real Decret 594/2015 estableix que aquesta corre a càrrec de la Subdirecció General de Relacions amb les Confessions, amb la col·laboració de la Comissió Assessora de Llibertat Religiosa mitjançant l'evicció d'un informe que té caràcter no preceptiu.

D'acord a la resolució sobre una petició d'inscripció ordinària, aquesta serà dictada pel Ministeri de Justícia en el termini màxim de sis mesos, tal i com estableix l'article 21 de la Llei 39/2015 del Procediment Administratiu Comú. Els preceptius procediments de subsanació formals venen expressament previstos a l'article 22 del Real Decret 594/2015, i aquest estableix que si ens trobem en el cas que abans de resoldre es descobreixen defectes formals, l'interessat en qüestió serà requerit per tal que els corregeixi en un termini de 10 dies, si no ho fa, s'entendrà que ha desistit.

Un cop s'ha cursat l'expedient, existeixen tres possibilitats: a) si la resolució és favorable, es senyalaran les dades de la inscripció practicada; b) si transcorregut el termini no es dona resolució expressa, el silenci administratiu serà positiu; i c), si la resolució fos negativa, s'expressaran les garanties jurisdiccional adequades. Amb la resolució no s'acaba la via administrativa, i es podrà recórrer davant el mateix òrgan o impugnares davant de l'òrgan contenciós-administratiu.

5.3. Procediment d'inscripció al Registre d'Entitats Religioses

El Títol II del Real Decret 594/2015, de 3 de juliol, pel que es regula el Registre d'Entitats Religioses, es el que tracta el procediment d'inscripció, concretament en els seus articles 4-11.

Pel què fa a l'article 4, aquest estableix el què vindria a ser el dret d'inscripció, on es veu reflectida la doctrina del Tribunal Europeu de Drets Humans, i de la Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa sobre la inscripció com a dret de les entitats religioses. És en aquest article on es declara el caràcter constitutiu de la personalitat jurídica civil de les entitats inscrites, i es preveu la denegació de la inscripció quan no es reuneixin els requisits previstos a la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, i en el propi Real Decret, subratllant així el caràcter reglat del procediment.¹⁰⁰

ZAVALA FERNANDEZ, remarca el caràcter especial del nostre Registre, ja que només poden inscriure's en ell les Entitats que tinguin naturalesa religiosa i no les que tinguin altres finalitats. En aquest aspecte, l'autor remarca la importància de comprovar-se meticulosament els documents que aportin els promotors per prendre una decisió conforme a la legislació que estem analitzant¹⁰¹.

Pel què fa a la sol·licitud d'inscripció, i tal i com hem dit anteriorment, aquesta reforma inclou la possibilitat de que es dugui a terme per mitjans electrònics, d'acord amb la Llei 11/2007, d'Accés Electrònic dels Ciutadans als Serveis Públics.

Per a la inscripció, hem de distingir, per una banda les entitats majors (Esglésies, Confessions i Comunitats religioses), que observem a l'article 6, i per altra banda, les entitats menors concebudes per les majors, que trobem a l'article 7.

---

¹⁰⁰ Mantecón, J. (2015) "Breve nota sobre el nuevo Real Decreto del Registro de Entidades Religiosas." *Ius Canonicum*. Vol.55. Navarra. p.799.

¹⁰¹ Zavala Fernandez, L.Mª. (1991) "Criterios para la inscripción de las asociaciones religiosas en el Registro de Entidades Religiosas." *Aspectos socio-jurídicos de las sectas des de una perspectiva comparada*. Oñati. p. 232.

Quan parlem de la inscripció de les entitats majors, observem en general els requisits que es demanaven amb la regulació anterior, amb alguna particularitat. Aquests requisits, establerts a l'article 6 del Real Decret són: acta de fundació o establiment a Espanya, denominació, domicili, àmbit territorial d'actuació, finalitats religioses, règim de funcionament i òrgans representatius i de govern, i relació nominal dels representants legals.

Les particularitats esmentades són, per exemple, en el cas de la denominació, s'enumerin les exigències tan negatives com positives, és a dir, que no indueixi a confusió sobre la seva naturalesa religiosa; que no incloguin expressions contraries a les lleis; que no coincideixi o no s'assembli a altres ja inscrites; la traducció al castellà o llengua oficial si és en llengua estrangera, i en alfabet llatí.¹⁰²

Sobre la qüestió de les finalitats religioses, tot i que no s'ofereix una definició de finalitats religioses "a efectes legals", es suggereix l'aportació d'indicis que confirmen la religiositat de les finalitats. Un exemple d'aquests indicis, podria ser la que trobem a l'article 6 del Real Decret 594/2015, en el que s'estableix que: *"les dades que es considerin necessàries per acreditar la seva naturalesa religiosa. A aquests efectes, poden considerar-se com a tals, les seves bases doctrinals, l'absència d'ànim de lucre i les seves activitats religioses específiques representades per l'exercici i foment del culte, el manteniment de llocs i objectes de culte, la predicació, la intervenció social, la difusió d'informació religiosa i moral, l'assistència religiosa, la formació i suport de ministres de culte, i altres anàlegs."*

Pel què fa a aquestes finalitats, LÓPEZ-SIDRO es pronuncia el respecte matisant que és precisament l'essencialitat d'allò religiós el què ens porta a afirmar que el requisits de les finalitats religioses, exigit legalment perquè puguin adquirir la personalitat jurídica a través de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses, no pugui ser apreciat com un requisit formal, sinó que exigeix una autèntica qualificació de fons per part de l'Administració competent. Les dificultats que planteja aquesta qüestió es refereixen no només a la delimitació del què ha de considerar-se com a religiós a aquests únics efectes, sinó a la gran varietat d'entitats que potencialment poden accedir al Registre d'Entitats Religioses. L'autor complementa aquesta afirmació, afegint que únicament les entitats que es situïn dins del camp d'allò religiós, i respectin els límits de l'ordre públic, podran adquirir personalitat jurídica com entitats religioses, i només les entitats amb personalitat jurídica així obtinguda podran establir relacions

---

¹⁰² Mantecón, J. (2015) "Breve nota sobre el nuevo Real Decreto del Registro de Entidades Religiosas." *Ius Canonicum*. Vol.55. Navarra. p.800.

de cooperació amb l'Estat que es plasmen en acords, si compleixen els altres requisits legals¹⁰³.

Algunes altres reformes a destacar, són, per una banda la relació nominal dels representats de l'entitat, que prèviament era potestativa, i actualment ha passat a ser obligatòria. A més, amb relació a l'acte de fundació o establiment a Espanya, s'introdueix el fet que es podrà fer constar la relació nominal d'almenys 20 persones majors d'edat i amb residència legal a Espanya que avalin aquesta fundació o establiment, per tal de que es pugui garantir una certa consistència social, tal i com correspon a una entitat major.¹⁰⁴

Pel què fa a les entitats menors, tal i com estableix l'article 7 del Real Decret, es requereixen els mateixos requisits exigits a l'article anterior, substituint l'acte de fundació o establiment, pel testimoni literal "degudament autènticat" de l'acte de constitució.

Respecte a la inscripció de les Federacions, aquestes es troben previstes a l'article 8, i a més dels requisits exigits a les entitats majors, es requereix presentar l'acte fundacional en la que ha de constar la denominació, domicili i número registral de cada una de les entitats fundadores, així com les dades d'identificació dels representants legals de cada una d'aquestes. Tot seguit, les entitats que s'integren en la Federació han d'acreditar individualment i en escriptura pública de la seva funció, la certificació de l'acord adoptat per a la seva integració, expedit per les persones o càrrecs amb facultat per certificar, en el que s'ha de fer constar l'acceptació dels estatuts de la Federació, i la designació de la persona o persones que representin a l'entitat en l'acte constitutiu de la Federació.¹⁰⁵ El què es pretén amb aquestes dades es garantir al màxim la seguretat jurídica.

Pel que fa a les entitats estrangeres, i basant-nos amb l'article 9 del Real Decret, a més de complir els requisits comuns, aquestes han d'aportar una còpia dels estatuts vigents a l'estranger; certificat de l'entitat que contingui la identitat dels seus representants legals o dels titulars dels seus òrgans de representació en el país d'origen i els qui hagin estat designats com a tals a Espanya; així com certificat o document que acrediti que l'entitat estrangera està legalment reconeguda en el seu país d'origen.

A més, tal i com diu l'apartat segon d'aquest article, aquests documents citats han d'estar degudament legalitzats i traduïts, en el seu cas, d'acord amb els convenis internacionals sobre la matèria que siguin aplicables.

---

¹⁰³ López-Sidro, A. (2004) "La protección de la libertad religiosa a través de la inscripción en el Registro de Entidades Religiosas. Examen de la actividad registral de control y de la jurisprudencia." *El ejercicio de la libertad religiosa en España. Cuestiones disputadas*. Madrid. p. 95.

¹⁰⁴ Mantecón, J. (2015) "Breve nota sobre el nuevo Real Decreto del Registro de Entidades Religiosas." *Ius Canonicum*. Vol.55. Navarra. p.801.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 802.

En últim lloc, i amb relació als expedients d'inscripció que consten a l'article 10 del Real Decret, aquests són instruïts per la Subdirecció General de Relacions amb les Confessions, que pot recavar informe a la Comissió Assessora de Llibertat Religiosa. Serà el Ministeri de Justícia qui dictarà la resolució en un termini de sis mesos, constant en aquest cas silenci administratiu positiu, d'acord a l'article 11.

5.4. Conseqüències de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses. Casos controvertits

Tal i com hem assenyalat anteriorment, quan l'entitat religiosa en qüestió acaba inscrita en el Registre d'Entitats Religioses, una vegada conclòs el procediment, es pot afirmar que no és una secta. En aquest context, és important destacar que únicament quan ho estableix un tribunal, es podrà qualificar com a tal, i cancel·lar-ne la inscripció.

Basant-nos en la legislació que hem vist en els apartats anteriors, és important que aquest mecanisme d'inscripció es converteix per a l'Administració en un "moment de control" de la naturalesa religiosa reflectida en els estatuts de les associacions peticionaries, i, per tant, de les sectes.¹⁰⁶

En aquest apartat, concretament, farem referència a dos casos, els quals van tenir moltes dificultats per tal d'accedir al Registre d'Entitats Religioses, degut a alguns aspectes que tractarem a continuació. Aquests dos casos són, per una banda, l'Església de la Unificació o també anomenada Secta Moon, i per altra banda l'Església de la Cienciologia.

En primer lloc parlarem de l'**Església de la Unificació**, d'origen coreà. El seu fundador és Sun Myung Moon. Per fer una breu introducció, és necessari dir que aquest grup s'ha vist rodejat d'escàndols per la seva participació activa durant diverses dècades en el Moviment Anticomunista Internacional. Al llarg de la història, a nivell internacional, se'ls ha acusat de la difusió de tesis neofeixistes i d'intervenir, a través de nombroses organitzacions annexes, en el tràfic d'armes i en el recolzament a nombrosos règims dictatorials¹⁰⁷.

La doctrina de l'Església de la Unificació es guia per mitjà d'un llibre sagrat, anomenat "els Principis Divins", escrit pel seu màxim i únic líder, Sun Myung Moon. Moon afirma haver tingut una visió divina que el va impulsar a escriure aquest llibre, i a iniciar la seva labor

---

¹⁰⁶ Salinas, C. (2001) *Sectas y derecho*. Valparaíso. p. 151.

¹⁰⁷ Ebrath, E. (2000) *Historia de las sectas*. Barcelona. p. 36.

profètica en el món. El què pretén Moon es formar la Gran Família, conformada pels seus seguidors, i a partir d'aquí crear un nou ordre mundial més just, liderat per ells mateixos.

Pel què fa a la posició de l'Església de la Unificació a Espanya, el Tribunal Constitucional va atorgar-li, l'any 2001, l'empара sol·licitat¹⁰⁸ per vulneració del seu dret de llibertat religiosa. Aquesta decisió fou contrària a la sentència de la sala de lo Contenciós-Administratiu del Tribunal Suprem de 14 de juliol de 1996, que va desestimar el recurs de cassació interposat contra la pronunciada per la Secció Primera de la Sala de lo Contenciós-Administratiu de l'Audiència Nacional, dictada el 30 de setembre de 1993, que va caure en recurs seguit pels tràmits de la Llei de Protecció Jurisdiccional de Drets Fonamentals (Llei/18/1978 de 26 de desembre, actualment derogada), impugnant la Resolució de la Direcció General d'Assumptes Religiosos de 22 de desembre de 1992, denegatoria de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses.

En primer lloc, cal destacar, tal i com consta en els antecedents de la sentència del Tribunal Constitucional, que la Direcció General d'Assumptes Religiosos del Ministeri de Justícia va denegar la inscripció per dos motius principalment: en primer lloc, perquè l'Església de la Unificació mancava d'autèntica naturalesa religiosa, i per tant quedava al marge de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, tal i com consta en el seu article 3.2. L'argument al respecte, era que per tal que pogués parlar-se d'una veritable Església o comunitat religiosa, era necessari que l'entitat tingués una sèrie de dogmes definits i també un culte específic, cosa de la que es considerava que mancava. També va influir en aquesta denegació el fet que el Congrés dels Diputats, el 2 de març de 1989, aprovés per unanimitat un conjunt de conclusions sobre les sectes a Espanya, les quals instava al Govern que augmentés el control sobre la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses.

En el context de la sentència de l'Audiència Nacional, també és important recordar que es va tenir en compte la Resolució de 22 de maig de 1984 del Parlament Europeu, la qual titllava l'Església de la Unificació Universal, de "secta destructiva".

A la demanda d'empара, l'Església de la Unificació al·lega la violació dels drets d'associació (article 22 de la Constitució Espanyola), i de llibertat religiosa (article 16 de la Constitució Espanyola), així com del dret a la presumpció d'innocència (article 24.2 de la Constitució Espanyola). L'eix de la demanda es centra en l'afirmació que el fenomen religiós és també un

---

¹⁰⁸ Sentència del Tribunal Constitucional de 46/2001 de 15 d'octubre, recurs d'empара n° 3083/96.

fenomen associatiu i que el control jurídic que s'hi exerceix ha de ser únicament formal i extern, i que per tant no es pot inferir en la licitud.

Amb relació als fonaments jurídics de la sentència, en primer lloc, el Tribunal Constitucional en el seu fonament jurídic nº 2, esquematitza el recurs en base a, en primer lloc, analitzar quines van ser les raons que van fonamentar la decisió que denegava la inscripció per part de l'Administració, i en segon lloc, quin és, en el cas concret, el contingut constitucionalment garantit del dret a la llibertat religiosa reconegut a l'article 16 de la Constitució Espanyola.

Pel què fa a les al·legacions de lesió del dret fonamental d'associació garantit a l'article 22 de la Constitució Espanyola, com també la invocada vulneració del dret a la presumpció d'innocència de l'article 24.2 de la Constitució Espanyola, en el fonament jurídic nº 5, el Tribunal deixa clar que ho exclou del seu enjudiciament, centrant-se únicament en determinar si la resolució administrativa de la Direcció General d'Assumptes Religiosos, per la que es va denegar a l'Església de la Unificació el seu accés al Registre d'Entitats Religioses, va vulnerar o no el dret a la llibertat religiosa en la seva vessant col·lectiva; i, en relació amb això, si la clàusula d'ordre públic, límit intrínsec a l'exercici del dret establert per l'article 16.1 de la Constitució Espanyola, fou aplicada de manera constitucionalment adequada, i amb observança del contingut constitucional del citat dret fonamental.

En el fonament jurídic nº 7, és rellevant el fet que el Tribunal parteix de la idea que la inscripció d'una entitat religiosa al Registre implica, per davant de tot, el reconeixement de la seva personalitat jurídica com a grup religiós, conferint-li un peculiar status que, entre d'altres coses, confereix a les entitats la possibilitat d'establir les seves pròpies normes d'organització, règim intern i règim del seu personal, a més de projectar també una vessant externa, en el sentit que puguin exercir manifestacions concretes en l'exercici del seu dret fonamental, sense impediments, gaudint d'una especial protecció jurídica.

Posteriorment, en el fonament jurídic nº 8, el Tribunal afirma que l'articulació del Registre no habilita a l'Estat per realitzar una activitat de control de la legitimitat de les creences religioses de les entitats o comunitats religioses sobre les diferents modalitats d'expressió de les mateixes, emanant a tal efecte un simple acte de constatació, i no de qualificació, de que l'entitat sol·licitant no és alguna de les excloses a l'article 3.2 de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, i/o que les pràctiques exerceix no són contraries al que es refereix l'article 16.1 de la Constitució Espanyola.

Amb relació al fonament jurídic nº 10, el Tribunal considera innecessari aprofundir als criteris amb els que contrastar la finalitat religiosa de l'Església de la Unificació, degut a que l'Audiència Nacional, una vegada examinada la prova aportada en el procés, va considerar acreditat que el grup complia tots i cada un dels requisits exigits per l'Administració per merèixer la qualificació d'entitat religiosa susceptible d'accés al Registre.

És en el fonament jurídic nº 11, on el Tribunal aprofundeix en la qüestió primordial sobre el límit de l'ordre públic de l'article 16.1 de la Constitució espanyola, com una clàusula oberta i de possible utilització cautelar o preventiva, que permeti restringir l'exercici del dret de llibertat religiosa basant-se en simples sospites sobre les finalitats i activitats de l'entitat religiosa sol·licitant de la inscripció. En aquest punt el Tribunal és molt clar, posant èmfasis en el fet que la clàusula d'ordre públic només es pot entendre quan s'ha acreditat en seu judicial l'existència d'un perill cert per "la seguretat, la salut i la moralitat pública". No obstant, en el mateix fonament jurídic, destaca que no es pot ignorar el perill per a les persones que pot derivar-se d'eventuals actuacions de determinades sectes o grups, que emparant-se en la llibertat religiosa i de creences, utilitzin mètodes de captació que puguin afectar al lliure desenvolupament de la personalitat dels seus adeptes, vulnerant així l'article 10.1 de la Constitució espanyola.

Després d'aquest anàlisi de manera genèrica, en el fonament jurídic nº 12, en el cas que ens ocupa sobre la denegació de la inscripció al Registre d'Entitats Religioses de l'Església de la Unificació, el Tribunal afirma que la prova documental practicada en el procés, permet verificar que els elements de convicció que van servir de base per fonamentar la suposada perillositat de l'Església d'Unificació són inconsistents, mancant de tota idoneïtat la conclusió de l'Administració i dels òrgans judicials.

El Tribunal observa, en base a la documentació, que no es té constància de processos judicials oberts contra l'Església de la Unificació, o contra cap dels seus membres a l'Estat espanyol; que la resolució elaborada per la Comissió d'Estudi sobre les Sectes a Espanya, aprovats pel Ple del Congrés dels Diputats a la sessió el dia 1 de febrer de 1989, no conté referència expressa a l'entitat en qüestió.

Finalment, en el fonament jurídic nº 13, el Tribunal conclou en el mateix sentit amb relació a la denominada resolució del Parlament Europeu de 22 de maig de 1984, tenint en compte que aquesta no fou adoptada en el sí d'una concreta activitat d'investigació al voltant a l'Església de la Unificació, sinó que constitueix una recomanació dirigida als Estats membres pel què fa als "Nous Moviments Religiosos a l'interior de l'Europa comunitària". Així doncs, el Tribunal raona que no es pot afirmar que el Parlament Europeu adoptés resolucions concretes i

específiques que imputin a l'entitat en qüestió, una conducta il·lícita o contrària a l'ordre públic. En síntesis, el tribunal conclou que ni l'Administració responsable del Registre ni, en seu judicial, els Tribunals de l'ordre jurisdiccional contenciós-administratiu, van disposar de dades concretes i contrastades en els que recolzar una utilització cautelar o preventiva de la clàusula d'ordre públic impeditiva de l'accés al Registre d'Entitats Religioses, i, per tant, de l'exercici ple i sense coacció del dret de llibertat religiosa dels demandants d'empara.

En últim lloc, en el fonament jurídic nº 14, el Tribunal Constitucional considera que la resolució administrativa que va denegar la inscripció sense comptar amb elements de judici certs sobre les eventuais actuacions il·lícites de l'Església de la Unificació, ni a Espanya ni a cap altre país, tot i tenir al seu abast vies de cooperació policial i judicial internacional que li permetien obtenir una verificació fefaent de tals extrems.

En base als arguments exposats, el Tribunal considera inadequada l'aplicació del límit de l'ordre públic com element de justificació en el que fonamentar la denegació de la inscripció, determinant també la vulneració del dret a la llibertat religiosa que garanteix l'article 16 de la Constitució Espanyola, fallant a favor d'atorgar l'empara sol·licitat a l'Església de la Unificació, i declarant la procedència de la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia.

Pel què fa a les posicions doctrinals que han derivat d'aquesta sentència, faré esment a dos exemples oposats.

En primer lloc, i en base a l'anàlisi de la sentència fet per ALFONSO PÉREZ, DÍAZ BAÑOS y GARCÍA MUÑOZ¹⁰⁹, aquests discrepen en la decisió del Tribunal, basant-se fonamentalment en el fonament jurídic nº 5 de la Sentència, on es refereix a “determinar si la resolució administrativa de la Direcció General d'Assumptes Religiosos, per la que es va denegar a l'Església de la Unificació el seu accés al Registre d'Entitats Religioses, va vulnerar o no el dret a la llibertat col·lectiva en la seva vessant col·lectiva”. En aquest punt, els autors coincideixen en el vot particular, considerant que es tenia que denegar l'empara sol·licitada.

Els autors basen la seva afirmació en el fet, en primer lloc, que negar la inscripció al Registre d'Entitats Religioses no suposi menystenir el dret de llibertat religiosa d'una entitat, ja que la

---

¹⁰⁹ Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). “Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero.” *Anales de derecho*. (20), 221-248. Murcia. p. 245.

mateixa Llei Orgànica de Llibertat Religiosa no estableix en cap moment com a principi fonamental de la citada llibertat, la inscripció en el Registre.

Els autors fan constar com a evident el fet que la inscripció concedeix avantatges com la concessió de personalitat jurídica civil, la plenitud d'autonomia i la possibilitat d'establir acords amb l'Estat¹¹⁰, però al final, tal i com argumenta el Magistrat Jiménez de Parga en el seu vot particular, “la inscripció registral és un complement que reforça l'estatus, però tal inscripció no és necessària per gaudir de la llibertat religiosa”.

Els mateixos autors també creuen errònia la consideració sobre aquesta entitat, degut al fet que sembla ser que el Tribunal centralitza l'assumpte com si es tractés d'una nova entitat sorgida a Espanya, sense valorar la història del grup i els antecedents penals del seu líder, ni tampoc tenir en compte que l'entitat en qüestió ha estat qualificada com associació amb finalitats il·lícites, els mètodes de captació de la qual sobrepassen l'ordre públic protegit per les lleis.¹¹¹

Pel què fa a una posició contrària a l'anterior, és interessant veure la que fa MOSQUERA¹¹², la qual coincideix amb la sentència del Tribunal Constitucional, considerant que un Estat social democràtic i de dret, que reconeix el principi d'aconfessionalitat com a motor de les relacions entre l'Estat i les confessions religioses, no pot veure tals principis modificats i limitats en seu administrativa. MOSQUERA també considera la necessitat de que el plantejament de la llibertat religiosa i la igualtat sigui suficientment ampli i es doni cabuda dins del sistema de reconeixement jurídic a totes les entitats que compleixin amb els requisits exigits legalment per això, situació que es pot afirmar que es dona en el cas de l'Església de la Unificació. En aquest punt és important valorar que aquests requisits siguin els exigits en seu legal, i no en base a les interpretacions restrictives que faci l'òrgan administratiu, excedint-se d'aquesta manera de la seva capacitat de potestat discrecional.

MOSQUERA conclou mitjançant aquests raonaments, que l'Església de la Unificació no havia comés delictes a l'Estat espanyol, negant-se així que s'hagués donat alguna vulneració de l'ordre públic, i per tant era clarament necessari que es reconegués la seva inscripció al Registre d'Entitats Religioses.

---

¹¹⁰ Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). “Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero.” *Anales de derecho*. (20), 221-248. Murcia. p. 246.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 246.

¹¹² Mosquera, S (2005). “Comentando la STC 46/2001 de 15 de febrero. La Secta Moon y su reconocimiento jurídico como entidad religiosa en España.” *Revista peruana de jurisprudencia*, (51), 97-115. Lima. p. 114.

Per altra banda, pel què fa a l'**Església de la Cienciologia**, aquesta fou fundada per Lafayette Ronald Hubbard a Califòrnia, durant la dècada dels anys cinquanta. La Cienciologia és un grup religiós, el qual es presenta amb pretensions d'aparença científica. Mentre Hubbard va viure, es va practicar un culte a la personalitat al voltant del líder, duent a terme una dinàmica que els portava a infringir la llei de manera reiterada, ocasionant que alguns dels seus membres fossin detinguts, acusats de robatori, xantatge, raptos, segrestos i robo de documents oficials. Quan Hubbard mor, és substituït per David Mascavige, que fou preparat i entrenat per l'antic líder.¹¹³

La doctrina de l'Església de la Cienciologia constitueix una mescla de l'hinduisme, el budisme i de tècniques psicoanalítiques. La Cienciologia parteix d'una idea clara: els homes són bons per naturalesa, i l'impediment per tal d'abastar la felicitat es dona degut als romanents de les vides anteriors. El què pretén la Cienciologia és situar les experiències traumàtiques a través del què el grup anomena "processos d'auditació", fins que la persona pugui alliberar-se dels seus "facsimils" o vivències doloroses, per poder recobrar l'estabilitat mental.

En el cas de l'Església de la Cienciologia, ens trobem davant d'una sentència de l'Audiència Nacional 4393/2007, de 11 d'octubre de 2007, concretament de la Sala de lo Contenciós, la qual tenia com a precedent un acte impugnat procedent del Ministeri de Justícia, que era la Resolució de 11 de febrer de 2005, per la que es denegava la inscripció de l'Església de la Cienciologia en el Registre d'Entitats Religioses. Posteriorment, es va interposar el recurs contenciós administratiu que analitzarem.

Els aspectes claus d'aquesta sentència són, en primer lloc, pel què fa al fonament jurídic nº 4, amb relació als possibles defectes de forma que s'al·leguen en la tramitació del procediment administratiu, l'Audiència considera necessari afirmar que la possible indefensió derivada de la omissió del tràmit d'audiència no pot ser acceptada, degut a que abans de la proposta no existien més documents a l'expedient que els aportats per la demandant, i per tant això permetia prescindir de l'audiència.

En el fonament jurídic nº6, s'afirma que l'aplicació de l'excepció de cosa jutjada a la sol·licitud presentada no resultava procedent, degut a que ni es tractava del mateix acte administratiu, ni concorrien les identitats exigibles a tal excepció. Per tant, procedia a examinar el fons de la sol·licitud plantejada, consistent en la procedència d'inscriure o no la demandant en el Registre d'Entitats Religioses, esdevenint així com l'aspecte essencial que cal tenir en compte.

---

¹¹³ Ebrath, E. (2000) *Historia de las sectas*. Barcelona. p. 53.

S'observa en aquesta sentència la contínua menció a la sentència del Tribunal Constitucional 46/2001, de 25 de febrer de 2001, analitzada anteriorment, la qual va establir criteris interpretatius sobre el dret de llibertat religiosa, que observem en el fonament jurídic nº 7, entre d'altres, que també són aplicables en el cas de l'Església de la Cienciologia, segons la pròpia Audiència.

En el fonament jurídic nº 8, observem que amb els criteris exposats anteriorment, l'Audiència determina la procedència de la inscripció de l'Església de la Cienciologia al concórrer tots els requisits formals que ho fan possible, com ho són: el seu nom, domicili, finalitats religioses respectuoses amb els límits establerts a l'article 2 de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa, el règim de funcionament i òrgans representatius, les facultats dels quals i procediment de designació consten en els estatuts. També destaca que concorre la determinació dels seus representants, tenint en compte que el reconeixement jurídic que la inscripció suposa, s'orienta a facilitar l'exercici del dret col·lectiu a la llibertat religiosa, l'àmbit de la qual no té més limitació a les seves manifestacions que la necessària pel manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

En aquest mateix fonament jurídic també es destaca el fet que no observem en cap dels documents que s'han aportat, la possible aplicació de l'article 3.2 de la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa. Així doncs es desprèn una conclusió favorable a la seva consideració d'entitat religiosa. A més, en aquest cas, també s'observa el fet que l'associació és similar a altres que es troben degudament inscrites en registres oficials de països de l'entorn jurídic i cultural de l'Estat espanyol.

En síntesis, per les raons breument exposades, es procedeix a estimar el recurs i, per tant, es declara el dret a l'Església de la Cienciologia a inscriure's en el Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia.

Pel què fa a una posició doctrinal relacionada amb aquesta sentència, observem la de JAIME, el qual en el seu article, fa referència al fet de les diferents interpretacions diametralment oposades sobre la consideració religiosa o no de la Cienciologia en els nostres tribunals, la qual es pot considerar que minva la seguretat jurídica de les entitats que aspiren a ser inscrites en el Registre d'Entitats Religioses.¹¹⁴

---

¹¹⁴ Jaime, D. (2008) "Nuevos movimientos religiosos y su inscripción registral: el ejemplo de la Iglesia de la Cienciología (A propósito de la sentencia de la Audiencia Nacional de 11 de octubre de 2007)." *Anales de la Facultad de Derecho. (XXVI)*, 113-123. Madrid. p. 123.

6. Conclusions

Primera. El fenomen de la llibertat religiosa no es limita exclusivament a la regulació del corresponent article de la Constitució, sinó que degut a la seva complexa naturalesa, són diverses les normes jurídiques que l'afecten. Entre aquestes normes observem tractats i pactes internacionals, disposicions normatives de diferent rang i condició, i inclús acords amb les diferents confessions religioses.

L'esfera de la llibertat religiosa i la manera com es manifesta està composta per múltiples facetes, i això ens ha portat a conèixer quina posició ocupen la llibertat de consciència i la de culte en aquesta escena, i quin lloc ocupa l'Estat, per tal de garantir i promoure l'exercici d'aquestes.

Aquests aspectes, entesos des d'un punt de vista distorsionat, podrien suposar un abús de poder per part de l'Estat i, conseqüentment, una restricció dels drets dels ciutadans. Això ens porta a afirmar que és necessari que hi hagi un règim comú de protecció constitucional per la lliure manifestació social de les conviccions individuals i col·lectives, permetent que es garanteixi la llibertat religiosa i aquells altres drets essencials que se'n deriven.

Segona. No existeix un règim jurídic concret concebut a mode d'estatut específic per les sectes, situació que ens porta a fer un anàlisi del cas concret de les activitats i manifestacions que la presumpte secta realitzi, i evidentment, de les connotacions jurídiques que es derivi d'aquestes accions.

Tercera. Habitualment, aquests grups sectaris es converteixen en associacions de diferent índole per tal de gaudir de personalitat jurídica, i desenvolupar així les seves finalitats.

Particularment, les comunitats amb finalitat religiosa no s'engloben necessàriament amb les associacions emparades per l'article 22 de la Constitució espanyola, sinó que aquestes, ja sigui com a comunitat de creences, església o confessió, no precisen una formalització com associació perquè se'ls reconegui la titularitat del seu dret fonamental a professar una determinada doctrina.

Per tal que un grup religiós pugui constituir-se com a entitat religiosa i, per tant, gaudir del particular estatut jurídic dels grups religiosos, requereix que es donin una sèrie de requisits que li permetin accedir al Registre d'Entitats Religioses.

Quarta. El concepte de "secta", socialment, té un sentit general clarament pejoratiu, que es vincula a termes com "fanatisme", "intolerància", "perill social", entre d'altres.

Històricament, aquest concepte ve precedit de connotacions de divisió o ruptura que han evolucionat amb el temps, conferint-li finalment el sentit negatiu que va directament relacionat amb organitzacions d'estructura piramidal, jerarquizades i tancades, les quals estan caracteritzades per sotmetre els seus membres mitjançant una sèrie de mètodes de persuasió, conversió i adoctrinament.

Per tal de fugir d'aquesta concepció, alguns autors han preferit la utilització de “nous moviments religiosos” alhora de dirigir-se a les noves associacions religioses que han sorgit recentment, per evitar així les connotacions negatives que té el concepte actual de secta.

Cinquena. El proselitisme no és necessàriament negatiu, únicament ho és quan es dóna de forma il·lícita. Pel que fa a les sectes, aquest es manifesta en la utilització de mitjans negativament proselitistes, com pot ser quan es recorre a la violència o, un dels casos més significatius en l'àmbit que estem estudiant, quan es dóna la manipulació mental o també anomenada “rentat de cervell”.

Aquest aspecte del proselitisme genera moltes complicacions alhora de ser provat, degut a la dificultat que es troba en demostrar que hi ha una absència real de consentiment, ja que és realment difícil que la persona arribi a perdre la seva voluntat totalment.

Sisena. Els il·lícits penals són comesos pels membres de les sectes, i no pel grup de característiques sectàries en general. Existeixen mecanismes legals que combaten els grups que neixen amb il·licitud a les seves finalitats, o en els mitjans utilitzats per a la seva constitució, però no existeixen conductes sectàries tipificades com a delictives, exceptuant les pràctiques despersonalitzadores que hem anomenat anteriorment i que són difícils de provar.

La doctrina està dividida sobre la regulació penal de les sectes, per una banda, un sector opina que amb la legislació existent n'hi ha prou, i que el conflicte es dóna en relació als mitjans dirigits a reprimir-ho, i a la informació que es proporciona sobre les sectes. Per altra banda, hi ha una altra part de la doctrina que considera necessari la tipificació de delictes constituïts específicament pels actes realitzats per grups de característiques sectàries.

Setena. El primer Informe sobre les Sectes a Espanya, presentat al Ple del Congrés dels Diputats, destaca per la seva influència europea i ja traça una línia que serà repetida posteriorment. Aquest camí s'inclina per l'estudi i la necessitat de distingir els grups legalment constituïts, d'aquells que realitzen actuacions il·legals. La idea essencial és que no és necessària

una reforma de la normativa existent, sinó més aviat és necessari que aquesta es respecti i s'apliqui, mitjançant els instruments dels que disposa l'ordenament jurídic existent.

Vuitena. A nivell europeu les resolucions del Parlament Europeu i les recomanacions del Consell d'Europa, han estat els principals documents que han generat directrius per tal d'enfrontar el fenomen sectari. El què es pretén mitjançant aquests textos és emprendre un camí comú pels diferents governs dels Estats membres, utilitzant un intercanvi d'informació sobre les activitats il·lícites que desenvolupen les anomenades sectes en els diferents Estats membres.

Al llarg dels textos, veiem com el concepte de "secta" es delimita, desvinculant-lo del concepte de religió i diferenciant les sectes destructives de les que no ho són. En definitiva, es pretén incidir en la defensa de la llibertat religiosa i de consciència, defugint de la promulgació de legislació especial sobre les sectes, intentant acomodar les diferents pràctiques religioses i penalitzar aquelles que actuen fora de la legalitat mitjançant els recursos vigents, sense la necessitat de crear-ne de nous.

En aquest sentit és necessari destacar els múltiples arguments que donen els tribunals europeus per tal de no redactar una legislació específica pels grups sectaris, ja que això podria portar a restriccions que vulneressin la llibertat religiosa.

Novena. Pel que fa a la jurisprudència, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea i el Tribunal Europeu de Drets Humans, en els corresponents apartats del treball observem una mostra de significatius casos que s'han observat a nivell europeu. En ells es mostra la dificultat de demostrar la il·licitud dels mitjans utilitzats per les sectes, i també l'aversion d'alguns governs en relació als membres de sectes, situació que es veu reflectida en els veredictes dels tribunals dels Estats membres en més d'una ocasió.

Desena. El mecanisme que té el sistema jurídic espanyol per tal d'organitzar i gestionar adequadament la inclusió de les entitats jurídiques a la legalitat vigent, i impedir que els grups sectaris s'hi endinsin, és el Registre d'Entitats Religioses.

El Registre d'Entitats Religioses no pot funcionar com un instrument de control en l'exercici del dret fonamental que és la llibertat ideològica i religiosa. La inscripció al Registre té caràcter constitutiu de la personalitat jurídica civil de les entitats inscrites, i es preveu la denegació de la inscripció quan no concorren els requisits previstos a la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa i en el Real Decret 594/2015, de 3 de juliol, que el regula. És fonamental la presentació de fins religiosos.

Onzena. A Espanya, observem dos casos molt controvertits que són el de l'Església de la Unificació o també anomenada Secta Moon, i per altra banda l'Església de la Cienciologia. Aquestes dues entitats, que finalment van poder accedir al Registre d'Entitats Religioses, van passar per procediments judicials degut als dubtes que despertaven i que feien sospitar que es tractaven de sectes destructives.

Al marge del cas espanyol, ambdós grups havien estat acusats de múltiples delictes a nivell internacional. En el cas de la Secta Moon, havia estat acusada de tràfic d'armes i recolzament a règims dictatorials, mentre que l'Església de la Cienciologia havia estat caracteritzada per dur a terme una dinàmica que portava als seus membres a infringir la llei de manera reiterada.

Els dos casos finalment van procedir a ser inscrits en el Registre. En el cas de la Secta Moon, pel fet que no es va poder justificar adequadament que concorres l'aplicació del límit de l'ordre públic, cosa que implicava una restricció a la llibertat religiosa de l'entitat, i pel que fa a l'Església de la Cienciologia, s'observava que concorrien els requisits formals necessaris per tal de que fos inscrita en el Registre d'Entitats Religioses, quedant fora les sospites que despertava.

És rellevant assenyalar, en aquest context, que cap dels dos grups havia estat condemnat en territori espanyol, i que més enllà de les sospites, els tribunals espanyols van optar finalment per posicionar-se a favor de la presumpció d'innocència. Aquest aspecte és clau alhora de protegir els grups religiosos com a plens titulars de la llibertat religiosa i de consciència.

Dotzena. Personalment, considero que és essencial conèixer el cas concret de cada grup, preservant la presumpció d'innocència per sobre dels recels. Al llarg de la història s'han concebut múltiples teories sobre les sectes, englobant grups de diferent índole en una mateixa concepció feta a base de prejudicis i desconeixement. Tot sovint, aquestes idees han posat en perill a drets i llibertats fonamentals com són la llibertat religiosa i de consciència, essencials en tota societat democràtica.

Després d'estudiar i conèixer alguns dels casos més destacats, concloc amb la idea que preval el coneixement i l'estudi del fenomen sectari, abans que la confecció de noves mesures per tal de combatre'l en un sentit genèric. L'anàlisi individual de cada col·lectiu concret, la correcta protecció de la presumpció d'innocència i el fet que la simple sospita no suposi un límit per la llibertat religiosa del subjecte en qüestió, són primordials.

7. BibliografíaLlibres i revistes:

1. Alfonso, M.I., Díaz, M., i García, G. (2002). “Los nuevos movimientos religiosos ante la ley y la jurisprudencia. Comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional 46/2001, de 15 de febrero.” *Anales de derecho*. (20) Murcia.
2. Amorós, A., Collador, M.L., i Martínez-Villaseñor, L. (1997) *Sectas y derechos humanos. Concepto jurídico de secta*. Córdoba.
3. Areces, Mª T., (1994). “Las fronteras entre la libertad religiosa y la libertad ideológica.” *Anuario de Derecho Eclesiástico del Estado*, X. Madrid.
4. Bayon, M. (2000 febrer 26). “La secta destapada por la policía en Cataluña está calificada como “peligrosa” en Bélgica desde 1995. El grupo Energía Universal y Humana dispone de 9000 adeptos en España.” *El País*.
5. Beltrán, S. (2011). “La protección de los derechos humanos en Europa y su incompatibilidad con las sectas.” *Revista de Estudios Europeos* (58), 31-44. Valladolid.
6. Bouazza, O. (2006). “Notas de jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos.” *Revista de Administración Pública*. (170), 213-224. Madrid.
7. Buqueras, M.E. (1992). “Las religiones alternativas y el derecho a la libertad religiosa.” *Derecho y Opinión*. 93-102. Córdoba.
8. Calvo, A. (2015). *Derecho, conciencia y libertad religiosa. Derecho y factor religioso*. 2^a ed. Madrid.
9. Castón, P., i Ramos, M. (2010) “Europa ante el fenómeno de las “sectas”.” *Papers* (95/1), 11-28. Barcelona.
10. Ciáurriz, M.J. (1996) “El derecho de libertad religiosa en el ordenamiento jurídico español (Contenido del derecho fundamental).” *Revista de Derecho Político* (41). Madrid.
11. Ciáurriz, M.J. (2001) *El derecho de proselitismo en el marco de la libertad religiosa*. Madrid.
12. Contreras, J.M^a. (2015) *Derecho y factor religioso. El espíritu de la libertad y las libertades del espíritu*. Valencia.
13. De la Hera, A., Mottilla, A., i Palomino, R. (2003). *El ejercicio de la libertad religiosa en España. Cuestiones disputadas*. Madrid.
14. Domínguez, R. (1994) “El grupo religioso: una manifestación del derecho de asociación.” *Anuario de derecho eclesiástico del Estado*. Madrid.
15. Ebrath, E. (2000) *Historia de las sectas*. FAPA ediciones. Barcelona.

16. Fernández, G. (2009). “La libertad religiosa en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos.” *La libertad religiosa en el estado social*. 443-464. València.
17. Gómez, A.J. (2004). *Asociación, Constitución, Ley. Sobre el contenido constitucional del derecho de asociación*. Madrid.
18. González, G. (2014) “La libertad religiosa y la libertad de conciencia.” Conferència dictada el 17 de març de 2014 en el Marc de les Jornades “*La libertad religiosa en la sociedad pluralista*” organizadas por el Área Ciencias de la Religión del Departamento de Formación Humanística de la Universidad Católica de Uruguay.
19. Guerra, M. (2005). *Diccionario enciclopédico de las sectas*. Madrid.
20. Gutiérrez, M.J. i Bueno, S. (2002). *Proselitismo religioso y derecho*. Granada.
21. Jaime, D. (2008) “Nuevos movimientos religiosos y su inscripción registral: el ejemplo de la Iglesia de la Cienciología (A propósito de la sentencia de la Audiencia Nacional de 11 de octubre de 2007).” *Anales de la Facultad de Derecho*. (XXVI), 113-123. Madrid.
22. Jordán, M.L. (1991). *Las sectas pseudorreligiosas*. Madrid.
23. Kriskovich, E.A., (2015). *La objeción de conciencia como derecho humano fundametal: en materia de bioética y bioderecho*. Roma.
24. Llamazares, D. (1991) “Sectas y derecho fundamental de libertad de conciencia.” *Aspectos socio-jurídicos de las Sectas des de una perspectiva comparada*. 131-148. Oñati.
25. López-Sidro, A. (2004) “La protección de la libertad religiosa a través de la inscripción en el Registro de Entidades Religiosas. Examen de la actividad registral de control y de la jurisprudencia.” *El ejercicio de la libertad religiosa en España. Cuestiones disputadas*. Madrid.
26. Mantecón, J. (1996) *El derecho fundamental de libertad religiosa: textos, comentarios y bibliografía*. Navarra.
27. Mantecón, J. (2015) “Breve nota sobre el nuevo Real Decreto del Registro de Entidades Religiosas.” *Ius Canonicum*. Vol.55. Navarra.
28. Martín, A. (2009) *El contenido esencial del Derecho de asociación*. Madrid.
29. Martínez de Pisón, J. (2000). *Constitución y libertad religiosa en España*. Madrid.
30. Martínez-Torrón, J. (1992). “Las objeciones de conciencia y los intereses generales del ordenamiento.” *Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense de Madrid*, 79. Madrid.
31. Monge, A. (2001). “Derecho a la libertad y a la seguridad. Comentario a la Sentencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos de 14 de octubre de 1999. Caso Riera Blume y otros contra España.” *Actualidad Penal*. (25), 557-575. Barcelona.

32. Mosquera Monelos, S. (2003) *Aproximación en clave comparada al asocianismo no lucrativo: el asociacionismo religioso*. A Coruña.
33. Mosquera, S (2005). “Comentando la STC 46/2001 de 15 de febrero. La Secta Moon y su reconocimiento jurídico como entidad religiosa en España.” *Revista peruana de jurisprudencia*, (51), 97-115. Lima.
34. Motilla, A. (1990). *Sectas y Derecho en España. Un estudio en torno a la posición de los nuevos movimientos religiosos en el ordenamiento jurídico*. Madrid.
35. Navarro-Valls, R., Mantecón J. y Martínez-Torrón J., (2009). *La libertad religiosa y su regulación legal. La Ley Orgánica de Libertad Religiosa*. Madrid.
36. Navarro-Valls, R i Martínez-Torrón, J., (2011) *Conflictos entre conciencia y ley: Las objeciones de conciencia*. Madrid.
37. Navas, B. (2001). *Tratamiento jurídico de las sectas: Análisis comparativo de la situación en España i Francia*. Granada.
38. Pascual, J. (2013) *La libertad religiosa y los derechos Civiles de los creyentes*. Madrid.
39. Pelayo, D. (2007) *Las comunidades ideológicas y religiosas, la personalidad jurídica y la actividad registral*. Madrid.
40. Pelayo, J.D. (2017) *Una nueva regulación del Registro de Entidades Religiosas*. València.
41. Polo, J. R. (2014) *Dimensiones de la libertad religiosa en el Derecho español*. Barcelona.
42. Prieto, T. (2010) *Libertad religiosa y espacios públicos*. Navarra.
43. Ruiz-Giménez, J. (1984) *Derechos fundamentales de la persona. Comentarios a las leyes políticas. Constitución Española de 1978*. Tomo II. Madrid.
44. Salinas, C. (2001) *Sectas y derecho. La respuesta jurídica al problema de los nuevos movimientos religiosos*. Valparaíso.
45. Vargas Llovera, M.D. (2001) “Los nuevos grupos religiosos y sectas en el actual sistema social español.” *Anales de Historia Contemporánea*, 17. Alicante.
46. Viladrich, P.J. (1983) *Los principios informadores del Derecho Eclesiástico español. Derecho Eclesiástico del Estado Español*. 2ª ed. Pamplona.
47. Zavala Fernandez, L.Mª. (1991) “Criterios para la inscripción de las asociaciones religiosas en el Registro de Entidades Religiosas.” *Aspectos socio-jurídicos de las sectas des de una perspectiva comparada*. 45-89. Oñati.

Jurisprudència:

Jurisprudència espanyola

1. Sentència del Tribunal Constitucional nº 20/1990, de 25 de febrer de 1990.

2. Sentència del Tribunal Constitucional nº 166/1996, de 28 d'octubre de 1996.
3. Sentència del Tribunal Constitucional nº 46/2001, de 15 de febrer de 2001.
4. Sentència del Tribunal Suprem nº 1084/1990, de 27 de març de 1990.
5. Sentència del Tribunal Suprem nº2251/1993, de 21 de juny de 1993.
6. Sentència del Tribunal Suprem nº1391/1884 de 14 de juliol de 1996.
7. Sentència del Tribunal Suprem nº1013/2008, de 25 de febrer de 2009.
8. Sentència de l'Audiència Provincial d'Alacant nº143/2011 de 12 d'abril de 2011.

- **Jurisprudència europea:**

1. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, sobre el cas KOKKINAKIS v/s Grècia de 23 de maig de 1993, nº14307/1988.
2. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, sobre l'assumpte Paturel contra França de 22 de desembre de 2005 nº54968/00.
3. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, sobre el cas Gluchowski i altres c. França, de 14 de desembre de 1999, nº44789/98.
4. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, sobre l'assumpte Riera Blume i altres c. Espanya 14 d'octubre de 1999, nº37680/97.
5. Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, sobre l'assumpte Yvonne van Duyn contra Home Office d'Anglaterra, de 4 de desembre de 1974, nº41/74.

Documents estatals i internacionals sobre sectes:

1. Resolució sobre “una acció comú dels Estats membres de la Comunitat europea entorn a diverses violacions de la llei comeses per noves organitzacions que actuen sota la cobertura de la llibertat religiosa”, del Parlament Europeu, de 22 de maig de 1994.
2. Resolució sobre “les sectes a Europa”, del Parlament Europeu, de 29 de febrer de 1996.
3. Proposta del Consell d'Europa de 6 de maig de 1987, sobre l'amplitud del contingut de l'article 9 de la Convenció Europea de Drets Humans.
4. Proposta del Consell d'Europa de 28 de juliol de 1987, sobre la proliferació d'actes il·legals protagonitzats per moviments religiosos a Europa.
5. Recomanació 1178/1992 de 5 de febrer, sobre “sectes i nous moviments religiosos” dictada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa.
6. Recomanació 1202/1993 de 2 de febrer, sobre la tolerància religiosa a les societats democràtiques.
7. Recomanació 1412/1999 de 22 de juny, sobre les activitats il·legals de les sectes.

8. Resolució Nastase de 5 de juliol de 2001, sobre la creació de centres d'informació del fenomen sectari.
9. Document 11.298 sobre "Estat, religió, laïcitat i drets de l'home", de 8 de juny de 2001.
10. Resolucions aprovades pel Ple del Congrés dels Diputats de 2 de març de 1989, "sobre les sectes a Espanya."
11. Mesures adoptades sobre les sectes destructives instal·lades a Espanya, amb la finalitat d'impedir o limitar al màxim la seva extensió i activitats, després dels esdeveniments ocorreguts a Santa Creu de Tenerife. (nº expedient 213/000484) p. 16578, de 10 de novembre de 1998.